

**BULLETIN
SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE
KNIŽNÍC**

ROČNÍK 5

ČÍSLO 4

BRATISLAVA 1997

OBSAH

Horst Hogh: Slovenská národná knižnica v nových legislatívnych podmienkach 3

ČLÁNKY A ŠTÚDIE

Terézia Mišovičová: Sívá literatúra a Centrum VTI SR 5

Daniela Vámošová: Čo je to EAGLE, SIGLE a FIBRE? 9

Ľubomíra Šoltésová: Ďalší vývoj košickej knižničnej siete KOLIN 19

INFORMÁCIE

(j. k.) Zo zasadnutia správnej rady SAK dňa 13. októbra 1997 24

(j. k.) Z valného zhromaždenia SAK dňa 7. novembra 1997 25

Ľudmila Čelková: Bibliotéka '97 26

Daniela Gondová: Konferencia "Slovenské knižnice '97" - Sielnica 28

Marta Ehnová: Knižnice súčasnosti '97 31

PREČÍTALI SME ZA VÁS

J. Andrew Magpantay: Zľava na poplatkoch za telekomunikačné služby pre knižnice
a školy schválená 33

N. E. Andrejeva: Marketingové plánovanie bibliografickej činnosti knižníc 34

EBLIDA INFORMUJE

EÚ - COPYRIGHT 36

EÚ - TELEMATIKA 37

AKCIE 38

Bulletin

Slovenskej asociácie knižníc 4/97

VYDAVATEĽ

Slovenská asociácia knižníc

Sekretariát:

Centrum vedecko-technických informácií SR

Námestie slobody 19, 812 23 Bratislava

PRESEDA SAK

Daniela Gondová

HLAVNÝ REDAKTOR

Danka Petrášová

REDAKČNÁ RADA

Jana Amrichová, Želmíra Brozmannová, Ľudmila Čelková,

Mária Džavíková, Anna Gašparovičová, Oľga Kaliská, Darina Krausová,

Peter Kružík, Mária Mlynáriková, Oľga Straková

MIESTO A ROK VYDANIA

Bratislava 1997

NÁKLAD

140 výtlačkov

TLAČ

Centrum VTI SR v Bratislave

VYDÁVA SA PRE INTERNÚ POTREBU SAK ŠTYRIKRÁT ROČNE

Slovenská národná knižnica v nových legislatívnych podmienkach

Dr. Horst Hogh

Slovenská národná knižnica v Matici slovenskej (SNK v MS) sa v zmysle zákona Národnej rady SR č. 68/97 Z. z. stala samostatnou právnickou osobou, o čo sa už dávno usilovala. Táto skutočnosť výrazne ovplyvní jej činnosť, čo sa prejavilo prijatím Zriaďovacej listiny vydané ministrom kultúry SR a predsedom Matice slovenskej. Spomenuté dokumenty určujú hlavné úlohy SNK v MS takto:

1. Národná knižnica je národnou knižničnou ustanovizňou Slovenskej republiky pôsobiaca v štruktúre Matice slovenskej,
2. zhromažďuje, spracúva a uchováva historické a súčasné domáce i zahraničné slovacikálne fondy v súlade so zákonom o povinnom výťažku,
3. je konzervačnou a depozitnou knižnicou SR podľa zákona o povinných výťažkoch,
4. je výkonným pracoviskom konzervovania a ochranného kopírovania kníh a dokumentov,
5. je centrom všeobecnej bibliografickej registrácie slovacík,
6. je gestorom ochrany a správy historických knižničných fondov, ktoré sú jej zverené,
7. plní úlohy, ktoré jej vyplývajú zo zákona o Matici slovenskej, zo zákona o knižniciach a z ďalších právnych predpisov vzťahujúcich sa na poslanie a predmet jej činnosti.

V tejto súvislosti treba hneď na úvod zodpovedať otázku, či je SNK v MS skutočne národnou knižnicou, alebo nesie len tento názov. Odpovedať na to treba, pretože vo viacerých médiách bola funkcia Národnej knižnice v MS spochybnená.

Nechajme odpovedať normu ISO č. 2789/74, ktorá o národných knižniciach hovorí: Národnou knižnicou je taká knižnica, ktorá: a) produkuje národnú bibliografiu, b) je národným bibliografickým centrom, c) produkuje retrospektívnu národnú bibliografiu, d) je depozitnou knižnicou, e) získava a sprístupňuje reprezentatívnu zbierku zahraničnej literatúry vrátane literatúry o Slovensku, f) zostavuje súborný katalóg.

Body a) až e) plní SNK v MS bezo zvyšku, pre úplnosť treba povedať, že aj Univerzitná knižnica Bratislava (UKB), ba i ďalšie vedecké knižnice sčasti tento bod plnia, otáznou je plnenie bodu f). Zostavovanie a prevádzkovanie súborného katalógu je úloha zložitá, v súčasnosti je v štádiu prípravy komisiou zostavenou z pracovníkov UKB a SNK v MS, hoci na prípravu a prevádzkovaní sa budú podieľať aj ďalšie vedecké i verejné knižnice. V každom prípade pôjde o kooperatívny princíp, v ktorom národná knižnica, vzhľadom na jej povinnosti (zo zákona) - zabezpečovať kompletnú slovacikálnu produkciu - musí hrať prioritnú úlohu. Takže odpovedať na vyššie postavenú otázku, či je SNK aj de facto národnou knižnicou, ponecháme na čitateľa.

Roku 1998 bude SNK v MS popri rutinných prácach, imanentných každej knižnici, plniť aj úlohy, ktoré majú celoslovenský charakter, preto považujeme za vhodné, aby sme ich výberovo na tomto mieste vymenovali:

1. V oblasti automatizácie

Táto úloha bola aj v minulosti prioritnou v SNK v MS. Spolu s UKB a košickými združením KOLIN pracovali na implementácii modulov projektu CASLIN, vypracovali a spresňujú projekt elektronizácie knižníc na Slovensku s cieľom vybudovať prístupové mechanizmy k zbierkam všetkých knižníc Slovenskej republiky prostredníctvom prepojených elektronických katalógov a báz dát, s generálnou perspektívou virtuálneho knižničného prostredia pre národný knižničný a bibliografický systém.

2. V oblasti bibliografie

Hlavným cieľom SNK v MS v tejto oblasti, ktorá má už dlhú tradíciu a aj jasný vedecko-realizačný program, v súčasnosti bude budovať generálnu bázu slovacikálnych bibliografických údajov, koordinovať výstavbu a funkčnú pôsobnosť národného bibliografického systému, zabezpečovať program súbežnej i retrospektívnej národnej bibliografie a výskum dejín knižnej kultúry. Uplatňovaním celosvetových programov univerzálnej bibliografickej kontroly a všeobecnej dostupnosti dokumentov prispieť do komplexného informačného systému v SR i jeho medzinárodnej kompatibility. Dôležitou úlohou bude aj ukončenie príprav na vydanie vyhlášok o slovenskej národnej bibliografii, vyhlášky o budovaní národného bibliografického systému a koordinácii bibliografickej činnosti.

3. V oblasti výskumno-vývojovej

V nadväznosti na dosiahnuté výsledky v tejto oblasti budú špecialisti riešiť teoretické a výskumné projekty v oblastiach teórie knihovníctva, informatizácie knižnično-informačných procesov, bibliografie, v oblasti výskumu dejín knižnej kultúry i v oblastiach súvisiacich so zveľaďovaním národného kultúrneho dedičstva. Z konkrétnych výskumných programov uvádzame tieto:

- Výskumno-vývojové zabezpečenie štandardizačných a normotvorných metodík pre národný knižničný a bibliografický systém;
- Národný program súborov autorít (pre záväzné predmetové indexovanie na báze UNIMARC-Autority),
- Analýza a vývoj knižníc v súčasnej etape transformácie spoločnosti;
- Výskum nových knižničných, koordinačných a kooperačných väzieb a vzťahov v rámci SR a ich prepojenie na Európu;
- Výber a analýza významných dokumentov pre projekt UNESCO Pamäť sveta a Pamäť Slovenska;
- Výskum čítania a čitateľských záujmov.

4. V oblasti metodickej činnosti

Pod touto činnosťou rozumieme dobrovoľné odovzdávanie výsledkov výskumov, teoretickej činnosti, prieskumov a zovšeobecnení tým subjektom (riadiacim zložkám i knižniciam všetkých typov), ktoré o naše výsledky budú mať záujem. Aj keď existuje špecializované metodické pracovisko pre sieť verejných knižníc (v UKB), metodickú činnosť smerom k verejným knižniciam bude robiť aj SNK, napr. v oblasti bibliografickej činnosti, v oblasti elektronizácie, v oblasti normotvornej i v štandardizácii, ale i v ďalších oblastiach, napr.: v teoreticko-výskumnej, v rozborovej, v informačno-dokumentačnej, v ďalšom vzdelávaní, v oblasti dopĺňovania slovacík, v oblasti katalogizácie, v oblasti uchovávanía, ochrany historických knižných fondov, v oblasti reštaurovania, konzervovania a ochranného mikrofilmovania, v oblasti metodiky revízie fondov, v oblasti využívania fondov, v oblasti dopĺňovania slovacík.

5. Edičná činnosť

Roku 1998 vstupuje periodikum Knižnice a informácie do svojho 30. roku. Chceme ho vydávať v spolupráci so všetkými knižnicami a jednotlivými autormi, školami i korporáciami, aj keď sme pripravení reagovať na zmenené legislatívne a organizačné podmienky. Chceme ďalej vydávať vedecké zborníky (Kniha, Bibliografický zborník, iné monotematické zborníky i učebné texty pre potreby celého systému ďalšieho vzdelávania).

Záver

SNK v MS od svojho vzniku až po súčasnosť vždy sledovala a podporovala rozvoj knihovníctva knižnej kultúry a chce tak robiť aj naďalej.

SIVÁ LITERATÚRA A KNIŽNICE

Slovenská asociácia knižníc, Slovenská ekonomická knižnica a Centrum VTI SR pripravili na pôde Ekonomickej univerzity v Bratislave dňa 18. 9. 1997 odborný seminár "Sivá literatúra a knižnice". Príspevky prednesené na seminári mali za cieľ priblížiť históriu a vznik Európskeho systému informácií o sivej literatúre (SIGLE), postavenie a úlohy Európskej asociácie pre využívanie sivej literatúry (EAGLE), vymedziť pojem "sivá literatúra", naznačiť akvizičné a registračné problémy spojené so sivou literatúrou, informovať o zámeroch Centra VTI SR v súvislosti so sivou literatúrou.

Slovenská asociácia knižníc chce pokračovať v organizovaní pracovných seminárov o sivej literatúre s cieľom zapojiť čo najviac knižníc do aktivít v rámci budovania európskej bázy o sivej literatúre prostredníctvom Centra VTI SR. V záujme informovania širšej verejnosti o problematike vám predkladáme skrátené znenie dvoch príspevkov z tohto seminára.

Sivá literatúra a Centrum VTI SR

Mgr. Terézia Mišovičová

Pojem "sivá literatúra"

Je ťažké jednoznačne a vyčerpávajúco definovať sivú literatúru. Všeobecne sa stretáme skôr s opisom tohto pojmu ako s jeho presnou definíciou, ako napr.: *sú to dokumenty, ktoré nie sú ľahko prístupné prostredníctvom tradičných kníhkupeckých kanálov, a preto sa ťažko vyhľadávajú a získavajú; dokumenty určené obmedzenej skupine používateľov mimo okruhu komerčného vydávania a rozširovania a na rozhraní prostriedkov bibliografickej kontroly.* V domácej odbornej literatúre sa najčastejšie stretáme s charakteristikou doc. Marty Novákovej, podľa ktorej sivú literatúru (SL) tvoria "dokumenty, ktoré síce nepatria medzi dokumenty zásadne nezverejnené, ale nemožno ich ani považovať za plnohodnotné publikácie v tradičnom zmysle slova. Nie sú k dispozícii v dostatočnom počte exemplárov, nie sú predmetom širokej propagácie, nedistribuuju sa na knižnom trhu. Patria do kategórie *ťažko dostupných* materiálov, tvoria tzv. sivú literatúru" (Nováková, M.: Informačné pramene. 4. prepr.vyd. Bratislava, SITK - CVTI SR 1991, s. 16). Z uvedeného vyplýva, že pre sivú literatúru je charakteristický nízky stupeň zverejnenosti a nízky stupeň fyzickej dostupnosti. Je to typologicky rôznorodá kategória dokumentov, pracovne budeme používať pri označení takéhoto typu dokumentu prívlastok "sivý" dokument.

Pod označenie "sivá literatúra" zaraďujeme spravidla tieto typy dokumentov:

- konferenčné materiály,
- výskumné správy,
- dizertácie,
- diplomové práce,
- prehľadové ročenky/prehľadové zborníky,
- patentové dokumenty,
- technické normy,
- firemná literatúra,
- politické dokumenty.

Akvizícia a registrácia sivej literatúry

Sivá literatúra je predmetom knižničnej akvizície a bibliografickej registrácie. Knižnice (informačné pracoviská) majú s jej získavaním bohaté, mnohokrát osobité skúsenosti. Prístup akvizičných pracovníkov k získavaniu sivej literatúry spravidla podmieňujú také faktory, ako je typ knižnice (informačného pracoviska), tematický a typologický profil knižničných fondov, používateľské potreby a požiadavky, ale aj finančné a personálne podmienky pracoviska.

Najkomplexnejšie by mali domácu sivú literatúru získavať v súčasnosti tieto knižnice:

- Slovenská národná knižnica v MS (SNK),
- Univerzitná knižnica v Bratislave (UKB),
- Centrum VTI SR (od 1. 9. 1997).

SNK a UKB sú už dlhodobo poverené konzervačným (archívnym) uchovávaním domácej produkcie a zodpovedajú za jej bibliografickú registráciu. I sivá literatúra ako súčasť domácej produkcie je predmetom bibliografickej registrácie v rámci Slovenskej národnej bibliografie, najmä súbežnej, ktorá sa buduje a sprístupňuje prostredníctvom povinného výtlačku. Spracúva ju Národný bibliografický ústav SNK v spolupráci s ďalšími vedeckými, akademickými a regionálnymi knižnicami. Napr. už dlhé roky prispieva do SNB záznamami o vedeckokvalifikačných prácach (UKB), ktorá ako jediná knižnica na Slovensku tieto dokumenty aj komplexne uchováva a sprístupňuje ako primárne pramene. Obidve knižnice majú dlhodobo právo úplného povinného výtlačku (PV). U nás PV plní už tradične (hoci inde vo svete je to ojedinelé) popri bibliografickej a archívnej i funkciu akvizičnú. Túto funkciu PV potvrdil i posledný zákon o PV - zákon NR SR č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnoženín audiovizuálnych diel z 3. 7. 1997 (účinnosť od 1. 9. 1997), ktorý zabezpečuje úplný povinný výtlačok už uvedeným dvom knižniciam, CVTI SR povinný výtlačok publikácií do 500 výtlačkov, všetkým krajským knižniciam, Parlamentnej knižnici, Ústrednej knižnici SAV a ŠVK B. Bystrica povinný výtlačok publikácií vydaných v náklade vyššie 500 výtlačkov. Zákon o PV má z hľadiska širšie ponímanej problematiky sivej literatúry dve zásadné obmedzenia: vyníma z predmetu zákona publikácie (podľa dikcie

zákona rozmnoženiny) literárneho, vedeckého alebo umeleckého diela, ktoré majú menej ako 50 výtlačkov (§ 2, ods. (4), bod f)). Prijemcov PV delí zákon podľa jediného kritéria - výšky nákladu publikácie do 500 a vyše 500 výtlačkov. Pritom nezakladá podmienky pre praktickú kontrolu plnenia tohto ustanovenia, pretože vydavateľa výšku nákladu dnes už v publikácii spravidla neuvádzajú. Ak zväzíme nie veľmi optimistické skúsenosti najmä veľkých (ústredných) knižníc s akvizíciou domácej sivej literatúry, východiskom k zlepšeniu akvizície a registrácie môže byť kombinácia využívania zákonného práva PV a intenzívnejšej spolupráce s vydavateľmi (producentmi) sivej literatúry a/alebo inštitúciami, ktoré majú na získavanie sivej literatúry akosi prirodzene lepšie podmienky než iné, pretože v ich bezprostrednej blízkosti sivá literatúra vzniká. Typologická rôznorodosť sivej literatúry a veľký počet vydavateľov (producentov) SL nás núti zamyslieť sa nad tým, kde a ktoré sú prirodzené (prvotné) miesta pre získavanie SL.

<i>vznik, vydávanie (produkcia) SL:</i>	<i>získavanie/knižnice:</i>
vysoké školy (dizertácie, výskumné správy, štúdie, prognózy, konferenčné materiály)	akademické knižnice
vedecké ústavy SAV (detto)	Ústredná knižnica SAV, resp. ústavné knižnice
záujmové združenia (napr. vedecko-technické spoločnosti, nadácie, spolky), orgány štátnej správy, ktorákoľvek inštitúcia či fyzická osoba	knižnica v sídle vydavateľa (producenta), inform. pracovisko podniku, úradu a pod.

I bez ďalších zdôvodnení je zrejmé, že iba cestou PV sa úplná akvizícia a bibliografická registrácia domácej SL nedá zabezpečiť. Časť SL vychádza totiž v náklade nižšom než 50 výtlačkov (dizertácie, vedecké správy, vedecké štúdie, zborníky z úzko špecializovaných podujatí). Kľúčové postavenie v akvizícii sivej literatúry majú jej vydavatelia (producenti), napokon takéto postavenie majú i pri zasielaní povinných výtlačkov vôbec. Praktická kontrola plnenia povinností vydavateľov, vyplývajúca im zo zákona o PV, je i pre veľké knižnice často nevládnuteľná úloha. Priamy vzťah vydavateľov a knižníc pri akvizícii dokumentov je osobitne dôležitý najmä pri získavaní SL, ktorá spravidla nie je dostupná kníhkupeckými cestami.

Prečo CVTI SR a sivá literatúra ?

CVTI SR sa v máji 1996 stalo členom Európskej asociácie pre sivú literatúru EAGLE, ktoré je producentom kooperačného informačného systému SIGLE.

Pre CVTI SR z členstva v EAGLE vyplýva o. i. povinnosť prispievať do systému SIGLE zasielaním záznamov o domácej sivej literatúre podľa špecifických požiadaviek systému. Je to zároveň príležitosť sprístupniť informácie o nej v medzinárodnom meradle. Po zhodnotení reálneho stavu v oblasti akvizície a bibliografickej registrácie SL v SR a zväžení reálnych možností CVTI SR sa predbežne prijali takéto zásady budovania bázy domácej sivej literatúry:

1. Do bázy domácej sivej literatúry sa budú spracúvať najmä tieto typy "sivých" dokumentov:
 - konferenčné zborníky (vrátane abstraktov a preprintov);
 - dizertácie;
 - výskumné správy a vedecké štúdie, prognózy;
 - ročenky, prehľadové a jubilejné zborníky.
2. Východiskom bude povinný výtlačok získavaný na základe zákona NR SR č. 212/1997 Z. z.
3. Záznamy tých "sivých" dokumentov, ktoré knižnica pravdepodobne nebude môcť získať na základe práva PV, t. j. najmä dizertácie, výskumné správy, vedecké štúdie, získa CVTI SR od dobrovoľných spolupracovníkov - predpokladáme najmä aktívnu účasť akademických knižníc a ÚK SAV. Teší nás prejavovaný záujem o spoluprácu a chceme na ňom stavať. Zapojiť sa však môže ktorákoľvek knižnica, informačné pracovisko, samotný vydavateľ (producent) sivej literatúry. Praktické skúsenosti ukážu, v ktorých oblastiach bude treba "zviditeľniť" problematiku sivej literatúry a akými prostriedkami sa bude dať postupne akvizične i bibliograficky postihnúť relatívne úplnú domácu produkciu sivej literatúry.
4. Záznamy o domácej SL bude CVTI SR spracúvať ako samostatnú bázu v programe CDS/ISIS.
5. Z domácej bázy SL bude CVTI SR výberovo spracúvať záznamy SL podľa špecifických požiadaviek systému FIBRE.
6. CVTI SR sprístupní bázu domácej SL svojim používateľom - a ak bude taká potreba, aj širšiemu okruhu záujemcov - v režime online v sústave svojich katalógov, prípadne inými formami výstupov.

Záver

Ako som už spomenula, pri získavaní záznamov o SL predpokladáme spoluprácu s ďalšími knižnicami, prípadne producentmi tejto literatúry. Podrobné zásady spolupráce (ktoré údaje musí záznam obsahovať, akú môže mať fyzickú formu (papierový nosič, počítačový súbor), k čomu sa musí spolupracujúca knižnica zaviazat' (napr. musí sa zaviazat' sprístupniť primárny prameň, ale na druhej strane si sama určuje podmienky sprístupnenia) a mnohé ďalšie konkrétne otázky, ktoré si spolupráca vyžiada vyriešiť, budú predmetom okrúhleho stola. Plánujeme ho zorganizovať v spolupráci so SAK-om po zhodnotení skúšobného súboru záznamov pre bázu SIGLE a uskutočnení 3. medzinárodnej konferencie o sivej literatúre, ktorá sa konala v novembri t. r. Predpokladaný termín konania okrúhleho stola je 1. polrok 1998. K riešeniu problémov

spojených s registráciou sivej literatúry prizveme s dôverou širokú knižničnú obec. Veríme, že sa stretieme s priaznivou odozvou už i v záujme prezentácie výsledkov vedeckovýskumnej a pedagogickej činnosti slovenských vedcov a pedagógov v medzinárodnom meradle.

Čo je to EAGLE, SIGLE a FIBRE ?

Mgr. Daniela Vámošová

História a vznik

O sivej literatúre sa po prvýkrát začalo hovoriť pred 30 rokmi, konkrétne v r. 1963 v tzv. Weinbergovej správe o zodpovednosti vedeckých, technických a vládnych inštitúcií v procese prenosu informácií. Od tých čias nadobúda sivá literatúra čoraz väčší význam a v súčasnosti tento termín necharakterizuje len formu a dostupnosť určitej špecifickej časti informačných zdrojov, ale vzťahuje sa predovšetkým na proces vzniku a sprístupňovania týchto prameňov, rovnako ako aj na ich ekonomické a hodnotové aspekty. Moderné informačné technológie a elektronické formy publikovania tiež zásadnou mierou menia formu a spôsoby komunikácie informácií a otvárajú pre sprístupňovanie úzko špecializovaných nízkotirážnych informačných zdrojov typu sivá literatúra predtým neexistujúce možnosti.

V 70. rokoch si Komisia Európskych spoločenstiev jasne uvedomovala slabú pozíciu Európy a jej výslovné zaostávanie v oblasti tvorby báz dát, predovšetkým v súvislosti so sivou literatúrou. Tento fakt, ako aj neustále narastajúce problémy akvizície, bibliografickej kontroly a prístupnosti sivej literatúry viedli Komisiu Európskych spoločenstiev k zorganizovaniu seminára venovaného tejto problematike, ktorý sa konal v r. 1978 v Yorku. Najdôležitejším výsledkom tohto podujatia bolo v r. 1980 vytvorenie bázy dát SIGLE - System for Information on Grey Literature in Europe, čiže Európskeho systému informácií o sivej literatúre, ktorý bol koncipovaný ako systém dodávania dokumentov a pokrýval sivú literatúru produkovanú v členských krajinách Európskeho spoločenstva. Tento systém bol od svojho vzniku finančne dotovaný Európskou komisiou, a keď v r. 1985 táto podpora skončila, vytvorili národné centrá krajín participujúcich v systéme SIGLE organizáciu pod názvom Európska asociácia pre využívanie sivej literatúry - EAGLE - European Association for Grey Literature Exploitation.

EAGLE ako model medzinárodnej spolupráce

Charakteristika, politika a ciele

Operatívnym cieľom tejto asociácie je nielen podpora a rozširovanie využívania sivej literatúry produkovanej v európskych krajinách, ale aj zabezpečenie prístupu k nej. Tieto ciele možno dosiahnuť v prvom rade rozvíjaním spolupráce medzi jednotlivými národnými

strediskami zaoberajúcimi sa týmto typom literatúry, ako aj vytvorením adekvátnych podmienok a spôsobov prístupu k jej materiálom. Ide predovšetkým o ďalší rozvoj kooperačného systému SIGLE pre identifikáciu, zber a dodávanie sivej literatúry, ktorá už bola vo väčšine krajín vzájomne spolupracujúcimi centrami a knižnicami zhromaždená a bibliograficky spracovaná na ich vlastné účely, a tak potreba vynaložiť úsilie v podstate len na aplikáciu príslušného vecného klasifikačného systému a na preklad záznamu do angličtiny v prípade, že originálny titul bol publikovaný v inom jazyku.

Každá členská krajina je v EAGLE reprezentovaná národným informačným a dokumentačným strediskom, ktoré zodpovedá za zber sivej literatúry produkovanej v jeho krajine, pokiaľ možno v čo najväčšej úplnosti tematického a druhového záberu, a umožňuje pravidelný prísun záznamov do bázy dát SIGLE, ako aj sprístupnenie príslušných dokumentov z lokácie uvedenej v zázname. Tam, kde jednotlivé národné strediská nie sú schopné pokryť produkciu svojich krajín v úplnosti, odporúča sa uzatvárať dohody o kooperácii s dvoma alebo viacerými strediskami (napr. Holandsko vytvorilo konzorcium štyroch organizácií, aby zabezpečilo optimálny tematický záber).

EAGLE sa snaží o zdokonalenie svojich služieb používateľom v 3 základných smeroch: väčší rozsah, dokonalejší vecný prístup a nové produkty. Docielenie väčšieho rozsahu znamená nielen väčší počet vstupov (teda záznamov) od svojich terajších členov, ale i získavanie členov nových. Preto v r. 1992 EAGLE zmenila svoj štatút a členstvo v asociácii je možné nielen pre členské krajiny EÚ, ale i pre všetky krajiny v Európe. Členovia EAGLE predstavili svoje plány na rozšírenie vstupu predovšetkým z východoeurópskych a severských krajín v r. 1993.

Dokonalejší vecný prístup k dokumentom spracovávaným pre SIGLE je potrebný predovšetkým vzhľadom na narastanie rozsahu bázy dát a tiež kvôli úsiliu urobiť ju užívateľsky príjemnejšou. Dokumenty sa dajú vecne zoradiť pomocou 246 širších predmetových kategórií. Vyhľadávanie v rámci kategórií sa uskutočňuje pomocou slov z anglického názvu publikácie, názvovými slovami z titulu originálu a kľúčovými slovami v angličtine.

Spolupráca hrá významnú úlohu nielen pri vytváraní bázy SIGLE, ale i pri jej širšom sprístupňovaní. EAGLE chce preto zvýšiť využívanie bázy rozvojom svojich produktov a penikáním na ďalšie trhy. Jednu z ciest predstavuje ponúkanie bázy prostredníctvom hosťiteľských organizácií. EAGLE tiež zvažuje možnosť vytvárania spoločných produktov s inými producentmi báz dát SL.

1. medzinárodná konferencia o sivej literatúre

Významným medzníkom v rozvíjaní medzinárodnej spolupráce bol december 1993, keď sa v Amsterdame uskutočnila 1. medzinárodná konferencia o sivej literatúre. EAGLE tu hral úlohu hlavného sponzora, ďalšími významnými sponzormi bolo Japonské informačné stredisko vedy a techniky (JICST) a Národná služba technických informácií USA (NTIS). Konferenciu organizovala spoločnosť TransAtlantic Information. Na konferencii sa zúčastnilo takmer 200 účastníkov z 29 krajín, čo potvrdzuje veľký záujem o produkciu sivej literatúry na jednej strane a súčasne uvedomenie si a docenenie jej

informačnej hodnoty na strane druhej. S týmto úzko súvisí potreba nielen intenzívnejšej medzinárodnej, ale aj medzikontinentálnej spolupráce. V programovom výbore boli zástupcovia IFLA, FID, americkej Kongresovej knižnice a holandskej Kráľovskej akadémie umení a vied. Konferencia bola rozčlenená do 3 hlavných častí, ktoré mali plenárne a skupinové zasadnutia s týmito témami:

- Producenti a vydavatelia sivej literatúry. Autori, korporácie a ich intelektuálne práva a zodpovednosť.
- Informačné siete, sprostredkovatelia a strediská špecializujúce sa na sivú literatúru.
- Ponuka a dopyt v oblasti SL s dôrazom na konečného používateľa.
- Perspektívy producent/používateľ.

Okrem toho sa konali aj špeciálne zasadnutia, na ktorých vystavovatelia prezentovali svoje informačné produkty a služby. Druhá konferencia o sivej literatúre sa uskutočnila v novembri 1995 vo Washingtone a bola zameraná na teoretické a praktické otázky spojené s budovaním a využívaním bázy SIGLE. Tretia konferencia sa uskutoční 13. - 14. novembra v Luxemburgu.

Členovia

Dňa 8. mája 1996 bola na valnom zhromaždení EAGLE v Luxemburgu prijatá medzi členské štáty aj Slovenská republika. Národným strediskom, ktoré ju reprezentuje v tejto medzinárodnej inštitúcii, sa stalo Centrum VTI SR. Rok predtým bola prijatá i Česká republika, ktorú zastupujú v EAGLE 2 subjekty: Státní technická knihovna a Knihovna Akadémie vied.

V súčasnosti má asociácia 17 členov, z toho 16 štátov a 1 medzinárodnú organizáciu, ktorou je Komisia Európskych spoločenských (CEC). Ďalšími členmi sú tieto krajiny: Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Nemecko, Maďarsko, Írsko (prostredníctvom British Library Document Supply Centre - BLDSC), Taliansko, Lotyšsko, Luxembursko, Holandsko, Portugalsko, Rusko, Španielsko, Veľká Británia a už spomínaná SR a ČR. Komisia ES sa na spolupráci podieľa cez BLDSC.

Sídlo organizácie je v Luxemburgu.

Práva a povinnosti

Sú dané Pravidlami EAGLE (Rules of Procedures), ktoré tvoria dodatok k Stanovám (Statute).

1. Členovia EAGLE sa zaväzujú v zhode so stanovami realizovať nasledujúce úlohy:
 - a) získať a registrovať sivú literatúru produkovanú vo svojich krajinách;
 - b) pripravovať bibliografické údaje a kódy predmetových hesiel v súlade s pravidlami, ktoré sú uvedené v Manuáloch SIGLE:
časť 1 - Katalogizačné pravidlá, časť 2 - Zoznam predmetových kategórií a
časť 4 - Smernice pre katalogizovanie názvov korporácií;
 - c) ziaselať Stredisku pre spracovanie dát najmenej raz štvrtročne elektronické súbory,

ktorých záznamy budú spracované vo formáte jednotného pracovného hárka. Produkcia sa bude zasielať cez INTERNET pomocou FTP - protokolov na prenos súborov v súlade s normami obsiahnutými v SIGLE MANUAL časť 3 - Technické špecifikácie. (Tento spôsob je nový, nadobudol platnosť 1. júla tohto roku. Predtým sa produkcia stredísk zasielala na magnetických páskach. V zhode s týmto faktom bol prepracovaný i manuál č. 3.);

- d) popisovaná sivá literatúra musí byť aktuálna. Na zaslanie starších záznamov sa vyžaduje súhlas Výkonného výboru.
2. Za vytváranie spoločnej bázy dát, teda za zlučovanie produkcie jednotlivých národných stredísk do jednotného konečného výstupu v elektronickej podobe, zodpovedá Stredisko pre spracovanie dát (DPC - Data Processing Centre). Od januára tohto roku sa ním stalo Centrum odborných informácií FIZ - Fachinformationszentrum v SRN, preberajúc týmto úlohu talianskeho komerčného zoskupenia FINSIEL.
3. Členovia sú oprávnení využívať bázu SIGLE vo svojej krajine a sprístupňovať ju online prostredníctvom vlastných hosťovských zariadení na celom území EÚ bez obmedzenia. O výnimkách rozhoduje valné zhromaždenie.

Riadenie a orgány

Výkonnými orgánmi asociácie sú:

- a) valné zhromaždenie (General Assembly),
- b) výkonný výbor (Executive Board),
- c) správna rada (Board of Management).

Valné zhromaždenie (VZ)

VZ zodpovedá za vývoj politiky a dohliada na jej realizáciu. Rozhoduje o prijímaní a vylúčení členov, zrušení asociácie, stanovení výšky poplatkov a príspevkov, ktoré platia členské štáty, schvaľuje program a rozpočet na nasledujúci rok, ako aj výročnú správu o činnosti, ktorú predkladá výkonný riaditeľ, atď.

Výkonný výbor (VV)

Je menovaný VZ, vedie obchodné záležitosti asociácie, má výkonnú zodpovednosť za jej každodenné riadenie a zastupuje asociáciu na rokovaníach s tretími stranami. Navyše zodpovedá za systém SIGLE a jeho riadenie, v čom jej pomáha Technická komisia. VV tvoria:

1. prezident - *p. David Wood*
2. viceprezident - *pani Rosa de la Viesca*
3. výkonný riaditeľ - *p. Robert Wessels*

Správna rada (SR)

Je orgán zabezpečujúci výmenu a sprostredkovanie informácií medzi VV a členmi asociácie.

Financie

Zdroje asociácie tvoria:

- príspevky členov,
- dary a odkazy v jej prospech,
- príjmy z poskytovaných služieb,
- úroky,
- ročné príspevky zo spracovania záznamov a bežné príjmy bázy SIGLE.

Ako vyplýva zo stanov, každá členská krajina platí asociácii jednotný ročný členský poplatok (37 500 LUF) plus ďalší poplatok, ktorý sa odvodzuje od počtu záznamov zaslaných do systému. Každý člen EAGLE znáša náklady spojené s jeho povinnosťami.

Nástroje propagácie

EAGLE má na Internete svoju domovskú stránku na adrese:

<http://www.konbib.nl/sigle/>

Tlačené materiály:

- Leták EAGLE
- Brožúra SIGLE
- Online užívateľský sprievodca SIGLE
- SIGLE na letáku firmy Silver - Platter

Tieto tlačoviny sa dajú objednať zdarma na sekretariáte EAGLE alebo v príslušnom národnom stredisku.

Strategické ciele do roku 2000

Podľa akčného plánu EAGLE sú nasledujúce:

1. dosiahnutie čo najväčšej úplnosti bázy dát SIGLE získaním prispievateľov zo všetkých európskych krajín a zvýšením počtu záznamov od jednotlivých členských krajín,
2. zjednodušenie postupov pri spracovaní záznamov pomocou softvéru FIBRE,
3. zlepšenie finančnej situácie znížením nákladov a zvýšením príjmov.

SIGLE - Systém informácií o sivej literatúre

SIGLE je kooperačný decentralizovaný systém, ktorého cieľom je centrálna evidencia, spracúvanie a zabezpečovanie prístupu k materiálom sivej literatúry všetkých národných centier členských krajín. SIGLE predstavuje bázu dát obsahujúcu informácie multidisciplinárneho charakteru. Najväčšie zastúpenie - 33 % - predstavuje oblasť

techniky, spoločenské a humanitné vedy sú reprezentované 31 %, prírodné vedy 24 %, biologické a lekárske vedy 12 %.

Momentálny rozsah bázy dát, podľa údajov vyhodnotených k decembru 1996, predstavuje 437 000 záznamov, pričom ročný prírastok je 46 000 záznamov. Báza dát sa aktualizuje mesačne. Ako uvádza výročná správa EAGLE za rok 1996, prehľad o počte záznamov zasielaných do BD SIGLE, porovnávajúci produkciu jednotlivých národných stredísk v roku 1996, je takýto:

- Veľká Británia 231 361
- Nemecko 114 652
- Francúzsko 46 396
- Holandsko 19 676
- Taliansko 11 330
- Španielsko 2 894

Regionálnemu zastúpeniu zodpovedá i zastúpenie jazykové. Dominuje jednoznačne angličtina - 62 %, popri nemčine - 20,2 % a francúzštine - 10,5 %. Z ďalších jazykov je výraznejšie zastúpená holandčina - 3,3 %.

Z týchto údajov je jasné, že takmer 50 % vstupov zabezpečuje Veľká Británia, kde národným strediskom SIGLE je BLDSC v Boston Spa. Vďaka takmer polstoročnej tradícii, vynikajúcim vzťahom a úzkej spolupráci s producentmi a vydavateľmi SL je toto národné centrum schopné zaistiť, zhromaždiť a spracovať väčšinu produkcie SL v krajine. V ďalších členských štátoch sú národné centrá zodpovedné za spracovanie dokumentov sivej literatúry len z určitých vecných oblastí, a preto sa pokúšajú rozvíjať spoluprácu pri spracovaní vstupov pre SIGLE s ústrednými národnými špecializovanými knižnicami alebo inými producentnými inštitúciami SL.

Záznam - forma a obsah

Záznamy pre SIGLE sa spracúvajú v jednotnom formáte pracovného hárku, ktorý vypracovala agentúra INIS - International Nuclear Information System (Medzinárodný systém jadrových informácií) s využitím záväzných katalogizačných pravidiel (príl. č. 1).

Každý záznam obsahuje stručné bibliografické údaje a kódy predmetového triedenia, ktoré sú povinnou súčasťou jednotlivých záznamov, pričom kľúčové slová a abstrakt v angličtine a v príslušnom národnom jazyku sú vítané, zatiaľ však nie povinné. Nosným jazykom bázy dát je angličtina, a teda v prípade, že dokument je v inom jazyku ako anglickom, uvádza sa ako originálny názov, tak aj jeho anglický preklad.

SIGLE je polytematickou bázou dát. Na vecné triedenie sa používa kódový, resp. klasifikačný systém, ktorý obsahuje 22 hlavných tried a 246 širších podtried. Je založený na štruktúre, ktorú vypracoval COSATI - Committee on Scientific and Technical Information (Výbor pre vedecko-technické informácie). Podľa názoru odborníkov sú voľba tried a rozdelenie materiálov značne nerovnomerné, napr. všetky humanitné odbory majú jednu triedu, do ktorej patrí história, filozofia, teológia, manažment, ekonomika a šport. Technický výbor EAGLE si je vedomý týchto nedostatkov, a preto jednou z jeho hlavných

úloh do blízkej budúcnosti je dokonalejšie a rovnomernejšie prepracovanie tohto klasifikačného systému.

Jedným zo zobraziteľných polí, ktoré má veľký význam pre vyhľadávanie, je typ dokumentu (Document Type). Riadený slovník tohto údajja má však iba niekoľko položiek, takže až 93 % všetkých materiálov je zaradených do jedného z dvoch hesiel: "Reports" (Správy) a "Miscellaneous" (Rôzne). Zvyšných 7 % je rozdelených medzi: "Conference", "Numerical Data", "Thesis", "Computer Program Description", "Standard or Specification" a "Bibliography". Vysoký podiel typu "Rôzne" ilustruje rozpaky spojené s indexovaním SL: neexistujú totiž heslá ako "Governmental" alebo "Non-Governmental Reports", "Legal", "Legislation Documents" alebo "Environmental Documents" (čiže správy vládnych a mimovládnych inštitúcií, právne a legislatívne dokumenty, environmentálne materiály atď.), ktoré jednoznačne patria k sivej literatúre.

Percentuálne sú najviac zastúpené:

- správy 55 %,
- dizertácie 34 %,
- iné (materiály z konferencií, numerické dáta, bibliografie atď.) 11 %.

Produkty a marketing

Údaje z bázy dát SIGLE možno získať v podobe troch produktov:

1. online,
2. CD-ROM,
3. magnetické pásky.

BD SIGLE je prístupná online. Pre nečlenské štáty EÚ je to výlučne prostredníctvom databázového strediska STN International v Karlsruhe (Nemecko) za poplatky, ktorých výšku stanovujú konkrétne dohody s EAGLE. Pre členské štáty EÚ prostredníctvom BLAISE-LINE v Boston Spa (Veľká Británia) a SUNIST v Montpellier (Francúzsko).

Báza dát sa aktualizuje mesačne. Možno v nej vyhľadávať podľa viacerých hľadísk: autorov, korporácií, tematiky, kľúčových slov z názvov, roku vydania, kódov krajín a jazykov a iných. BD je dostupná i na CD-ROM a producentom tejto verzie je firma Silver-Platter. Cena jedného CD-ROM je 950 US dolárov, pre členov EAGLE platí polovičná zľava. Organizácie si môžu prenajať aj magnetické pásky SIGLE, ktoré zodpovedajú báze dát a ktoré na základe kontraktu s EAGLE produkuje a zapožičiava firma Nerac (USA).

Do bázy dát sú zahrnuté i dokumenty v elektronickej podobe pod podmienkou, že existuje aspoň 1 tlačaná verzia.

Všetky dokumenty sú prístupné z národného strediska alebo jeho prostredníctvom, ktoré zaslalo o nich záznamy do bázy dát. Kópie sa môžu objednať priamo zo zdroja, ktorý je citovaný v zázname o dokumente. Lehoty a finančné, ako aj iné podmienky, za akých sa v prípade záujmu poskytnú, určuje dodávateľ.

FIBRE

Softvérový balík FIBRE - Friendly Input of Bibliographic Records (Priateľský zápis bibliografických údajov), verzia 2.1, bol vyvinutý spoločne dvoma inštitúciami: International Atomic Energy Agency a International Nuclear Information System. Je určený na katalogizovanie všetkých typov dokumentov sivej literatúry, ako aj na vytváranie štandardizovaných vstupov pre ústrednú bázu dát SIGLE.

Verzia 2.1, ktorá pracuje pod operačným systémom MS-DOS, je modifikovaným a po mnohých stránkach zdokonaleným variantom verzie 2.0 z roku 1992. Umožňuje nielen:

- *katalogizovanie dokumentov*, teda rýchly a jednoduchý zápis údajov, ale aj
- *prehliadanie tzv. súboru autorít*, ako aj následný výber a priame vkladanie údajov zvolených z tohto súboru.

Súbor autorít (Authority File) je jedným zo 7 systémových súborov softvérového balíka FIBRE a zároveň novinkou tejto verzie. Predstavuje súbor štandardizovaných údajov, ktoré v zhode s katalogizačnými pravidlami musí obsahovať každý záznam a objavujú sa v zázname vždy v nemennej, štandardizovanej podobe. Ide o názvy a kódy predmetových kategórií, názvy a kódy krajín a jazykov, typy štandardných bibliografických matric (šablón) pre jednotlivé bibliografické roviny a špeciálne znaky (t. j. vedecké a iné symboly, ako aj písmená gréckej abecedy, ktoré sa v zázname môžu objaviť len v kódovanej alebo transkribovanej podobe).

Štandardná bibliografická matrica je vlastne šablóna, ktorá obsahuje preddefinované polia špecifické a záväzné pre istý konkrétny typ dokumentu v konkrétnej bibliografickej rovine. Samotný termín bibliografická rovina sa vzťahuje na bibliografický popis (analýzu) dokumentu. SIGLE/FIBRE rozoznáva 2 typy bibliografickej roviny:

- *monografickú* - to znamená, že údaje nachádzajúce sa v tejto rovine sa vzťahujú na individuálny dokument, resp. sa týkajú popisu (analýzy) individuálneho dokumentu,
- *seriálovú* - údaje obsiahnuté v tejto rovine popisujú a vzťahujú sa na sériu, resp. dokument ako súčasť série.

Konkrétna štandardná bibliografická matrica potom vzniká kombináciou kódu označujúceho typ dokumentu (R, I) a kódu bibliografickej roviny (M, S).

FIBRE disponuje štyrmi typmi matric:

1. Typ dokumentu "Misc." (Rôzne)	v bibliogr.	rov.	M I - M
2. Typ dokumentu "Misc." (Rôzne)	v bibliogr.	rov.	MS I - MS
3. Typ dokumentu "Reports" (Správy)	v bibliogr.	rov.	M R - M
4. Typ dokumentu "Reports" (Správy)	v bibliogr.	rov.	MS R - MS

Prakticky to znamená, že súbor autorít poskytuje katalogizátorovi informácie a inštrukcie pre výber matrice, ktorá najlepšie zodpovedá typu dokumentu, ktorý ide katalogizovať bez toho, aby si musel nevyhnutne pamätať, ktoré polia a aké údaje sú pre istý konkrétny typ dokumentu povinné a záväzné. Na začiatku práce si katalogizátor zvolí vhodnú matricu korešpondujúcu s konkrétnym typom dokumentu a stláčaním tabulátora sa postupne kopírujú všetky polia z vopred zvolenej matrice. Systém ponúka i možnosť

vytvárania a editovania vlastných užívateľských matric, čo je veľmi výhodné z hľadiska časového zefektívnenia zápisu a šetrenia intelektuálnej námahy. Do užívateľskej matrice sa zapisujú údaje, ktoré zostávajú v jednotlivých záznamoch rovnaké a nemenné, napr.: kód spracovateľskej krajiny, rok spracovania, názov a lokácia inštitúcie alebo národného strediska, kde sa dá primárny prameň alebo jeho kópia objednať atď. V prípade potreby sa dá matrica s preddefinovanými údajmi vyvolať a záznam sa doplní o nové údaje.

Poslednou novinkou verzie 2.1 je: *možnosť kontroly individuálnych záznamov jednotlivito alebo celého súboru záznamov naraz* (Batch Checking - t. j. kontrola "po dávkach"), čiže ide o kontrolu korektnosti zápisu záznamov v kontexte zhody s katalogizačnými pravidlami a anglickým spellingom. Systém kontroly overuje súlad, resp. nesúlad záznamu s katalogizačnými pravidlami ako z formálnej stránky - teda požadované medzery, bodkočiarky, zátvorky, spojovníky, zdvojené spojovníky atď., tak aj z hľadiska prítomnosti, resp. neprítomnosti povinných polí a údajov záväzných pre jednotlivé konkrétne typy dokumentov.

Kontrola záznamov prebieha online počas celého procesu katalogizovania, aktivuje sa automaticky spustením editora a začatím práce v hlavnom menu. Funkcia "Check the Dokument" navyše umožňuje ešte dodatočnú kontrolu celého individuálneho záznamu s tým, že presne vyznačí (vysvieti) miesto, kde sa chyba nachádza, a umožní jej korekciu. Priebeh kontrolných mechanizmov je indikovaný v pravej časti dolného riadka monitora skratkami "Chk" (Autocheck) a "Spl" (Spelling Check).

Pred odoslaním do Centra pre spracovanie údajov sa robí už spomínaná kontrola "po dávkach" (batch checking), čiže kontrola celého súboru s väčším objemom záznamov. Takto sa prakticky vylúči možnosť zaslania nekorektne skatalogizovaného, a teda i chybného záznamu.

Centrum VTI SR ako reprezentant Slovenskej republiky v EAGLE v období intenzívneho úsilia krajín východnej a strednej Európy o integráciu do európskych štruktúr a Európy vôbec predstavuje svojím členstvom a aktivitami v tejto organizácii významný prínos pre toto úsilie a zároveň otvára možnosti pre dôstojné zviditeľňovanie a propagáciu výsledkov slovenského výskumu, vývoja a vedecko-technického pokroku na medzinárodnej úrovni.

Príloha č. 1

VSTUPNÝ FORMÁT PRACOVNÉHO HÁRKU

1. ZÁHLAVIE

- Pole 001 Číslo záznamu *
- 004 Status záznamu
- 008 Kontrolné bibliografické údaje

2. BIBLIOGRAFICKÁ ROVINA (M, S)

- 009 Indikátor roviny (bibliogr. rovina M a S)

- 100 Autor (Pracovisko)
- 107 Názov riešiteľského kolektívu
- 109 Financujúca/Kontrolná organizácia
- 110 Korporácia (Korporatívny autor alebo vydavateľ)
- 111 Akademický titul (Názov dizertácie a skratka titulu)
- 200 Názov v angličtine
- 201 Podnázov v angličtine
- Informácie o konferenčných materiáloch
- 210 Názov konferencie
- 211 Miesto konania
- 213 Dátum konania
- 230 M Pôvodný názov individuálneho dokumentu
- 230 S Pôvodný názov série
- 231 Pôvodný podnázov
- 250 Edícia
- 300 Primárne číslo správy
- 310 Sekundárne číslo správy
- 320 Medzinárodné kódové čísla ISBN/ISSN
- 330 Číslo kontraktu/grantu/projektu
- 401 Miesto vydania
- 402 Názov vydavateľa
- 403 Dátum vydania
- 500 M Fyzický opis individuálneho dokumentu (počet strán)
- 500 S Fyzický opis série (číslo zväzku a časti)
- 600 Jazyk dokumentu
- 610 Poznámky
- 611 Lokácia zdroja dokumentu

3. INDEXOVACIA ROVINA

- 009 Indikátor roviny vecného indexovania (9)
- 811 Neriadené termíny (kľúčové slová)

4. ROVINA ABSTRAKTU

- 009 Indikátor roviny abstraktu (X)
- 860 Abstrakt v angličtine

Ďalší vývoj košickej knižničnej siete KOLIN

PhDr. *Lubomíra Šoltésová*

Úvod

KOLIN je projekt košickej knižničnej a informačnej siete - **KOšice Library Information Network**, ktorý spoločne riešia a budujú knižnice Združenia KOLIN, t. j. Univerzitná knižnica Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Univerzitná knižnica Technickej univerzity v Košiciach, Krajská štátna knižnica v Košiciach a Univerzitná knižnica Prešovskej univerzity v Prešove.

Hoci sme už na viacerých odborných fórach informovali o genéze projektu KOLIN, považujeme za užitočné pripomenúť, že jeho počiatky siahajú na začiatok 90. rokov a súvisia s pokusmi prvých dvoch knižníc získať grant na automatizáciu od americkej nadácie A. W. Mellona. Mellonova nadácia však pri poskytovaní grantov v knižničnej sfére uprednostňovala a uprednostňuje projekty širšieho dosahu, než je riešenie problémov jednej knižnice. Tento argument bol rozhodujúcim impulzom pre vznik Konzorcium akademických knižníc východoslovenského regiónu (CALES - Consortium of Academic Libraries of Eastern Slovakia), ktoré založili v roku 1993 Univerzitná knižnica Univerzity P. J. Šafárika a Univerzitná knižnica Technickej univerzity ako dobrovoľné a otvorené združenie akademických a ďalších vedeckých knižníc. Zámerom CALES bolo skvalitniť a organizovaným spôsobom podporovať už existujúcu spoluprácu, resp. spoluprácu vo všetkých oblastiach, kde sa potreba spolupracovať vyskytne, a to vzájomným združovaním intelektuálneho, materiálneho a finančného potenciálu svojich členov. Prostriedkom na dosiahnutie cieľov konzorcium mal byť spoločný projekt jednotného integrovaného knižnično-informačného systému, pre ktorý sa po viacerých zmenách ustálilo pomenovanie KOLIN.

Zámerom projektu KOLIN bolo na základe systematickej, postupnej a komplexnej automatizácie základných knižničných procesov, no najmä ich integráciou, a to ako na úrovni jednotlivých knižníc, tak i na úrovni spolupracujúcich knižníc ako celku: 1. zásadne skvalitniť poskytovanie knižničných a informačných služieb na báze racionalizácie a inovácie knižničných procesov, 2. participovať na budovaní národnej knižničnej a informačnej siete, na vytváraní súborného katalógu dokumentov, a to spoluprácou s knižnicami CASLIN, rešpektovaním jednotných katalogizačných pravidiel a jednotných výmenných formátov, 3. vybudovať základy a stanoviť princípy fungovania regionálnej knižničnej a informačnej siete.

Do konzorcium sa postupne prihlásili ďalšie knižnice v Košiciach: Krajská štátna knižnica, Knižnica Univerzity vergerinárneho lekárstva, Knižnica Fakultnej nemocnice L. Pasteura, ako i niektoré knižnice ústavov Slovenskej akadémie vied. Niekoľkoročné spoločné úsilie pri príprave projektu, pri definovaní požiadaviek na integrovaný knižničný systém a jeho výbere, pri hľadaní optimálneho hardvérového, softvérového a sieťového riešenia cieľov projektu ukázali, že je nutné definovať i ďalšie pravidlá spolupráce, napr. finančné a majetkové a v zložitých podmienkach vytvárania kostry regionálnej knižničnej

siete rozlišovať medzi knižnicami konzorcia tie, ktoré participovali, resp. neparticipovali na projekte. V r. 1995 bola podpísaná Zmluva o združení finančných prostriedkov, celý problém však komplexne vyriešila až Zmluva o združení KOLIN z r. 1996, ktorá ako zmluvné strany zahŕňa už iba knižnice riešiace projekt KOLIN.

Súčasný stav riešenia KOLIN

Podľa projektovej dokumentácie sa má budovanie košickej knižnično-informačnej siete KOLIN realizovať v troch etapách. V I. etape sa mal na 5 unixovských serveroch nainštalovať softvér ALEPH a pri implementácii prvých modulov sa počítalo s využitím existujúcej výpočtovej techniky. Na riadenie a monitorovanie komunikácie v počítačovej sieti medzi 12 pracoviskami 4 knižníc KOLIN mal byť nainštalovaný CISCO rúter. V II. etape sa plánovalo zakúpiť a nainštalovať ďalšie pracovné stanice a prídavné zariadenia tak, aby mohli byť sprístupnené všetky moduly integrovaného knižničného systému. V III. etape by mal projekt pokračovať pripájaním ďalších knižníc na vybudované základy regionálnej knižničnej siete, avšak už bez finančnej pomoci Mellonovej nadácie.

Od konca októbra 1995, keď bol schválený grant pre I. a II. etapu projektu KOLIN v Mellonovej nadácii, sa intenzívne pracovalo na podpise zmluvy s dodávateľom SW ALEPH - izraelskou firmou Ex Libris. Celý proces sa skomplikoval a predĺžil problematickým odchodom p. Hernandezza, riaditeľa pražskej pobočky pre strednú a východnú Európu. Vedenie firmy v Tel Avive nebolo ochotné rešpektovať dohody prijaté s p. Hernandezom, odmietlo zaoberať sa požiadavkami na úpravu systému, akceptáciu, záruky. Po kontroverznom rokovaní v máji 1996 v Košiciach sa celá komunikácia s Ex Libris realizovala len prostredníctvom sprostredkovateľa - predstaviteľa Mellonovej nadácie, vďaka ktorému sa po veľmi náročných výmenách požiadaviek oboch strán podarilo nakoniec dospieť ku konsenzu. Desiatky pozmeňujúcich návrhov boli zakomponované do 4 zmlúv a 9 príloh, z ktorých celková zmluva pozostáva, bol zabezpečený preklad do anglického jazyka, overený súdnym znalcom. Zmluva o integrovanom knižnično-informačnom systéme medzi KOLIN a Ex Libris bola podpísaná všetkými zmluvnými stranami (Univerzitou P. J. Šafárika, Technickou univerzitou, Krajskou štátnou knižnicou, Ex Libris, Insekom - subdodávateľom HW, prof. Lassom - správcom a ručiteľom za Mellonovu nadáciu) v septembri 1996. Podpisom zmluvy sa začala realizovať objednávka a dodávka HW pre I. etapu KOLIN. Samotnej objednávke predchádzala rozsiahla korešpondencia a dokumentácia, potrebná na vybavenie oslobodenia zariadení od cla a DPH.

Kvôli viacerým komplikáciám (chybovosť niektorých technických komponentov, ďalšie licenčné konanie) bola inštalácia a akceptácia dodaného hardvéru ukončená až začiatkom februára 1997. Následne po nej pokračovala inštalácia softvéru ALEPH na 5 kolinovských serveroch v Košiciach a v Prešove. A opätovne v dôsledku problémov s dokumentáciou a lokalizáciou systému sa inštalácia a akceptácia SW predĺžila až do konca apríla 1997. V letných mesiacoch sa v jednotlivých knižniciach upravovali a nastavovali systémové parametrické tabuľky, pripravovalo sa spustenie modulu Katalogizácia a OPAC z technického, personálneho i organizačného hľadiska. Hoci knižnice KOLIN naďalej

postupujú spoločne, zjednocujú mnohé parametre a vymieňajú si skúsenosti pri implementácii alephovských funkcií, v dôsledku rozdielnych podmienok a v snahe zachovať špecifickosť tej-ktorej knižnice sa môže postupne stupeň implementácie ALEPH líšiť. Spoločným zámerom je však sprevádzkovanie min. 2 modulov ročne, to znamená do konca r. 1997 ešte začať s modulom Akvizícia. Prioritnou úlohou je ukončenie konverzie dát z predchádzajúcich systémov na báze CDS/ISIS, Dataflex, Ingres do formátu UNIMARC. Takisto je potrebné zabezpečiť dodávku techniky pre II. etapu KOLIN, bez ktorej nie je možné spustiť ďalšie moduly integrovaného systému.

Odborná príprava knihovníkov

Nielen finančné prostriedky od Mellonovej nadácie a získanie špičkového hardvéru a softvéru zaručujú úspešnosť projektu KOLIN. Ten závisí v podstatnej miere od ľudí, ktorí ho realizujú. Zárukou plynulého rozvoja projektu je stabilný manažment na čele s Exekutívnou radou, ktorá sa skladá z manažéra projektu a riaditeľov participujúcich knižníc. Nemenej dôležitý je i tím odborníkov zabezpečujúci implementáciu systému a riešenie každodenných konkrétnych úloh. Nový systém, nové technológie, riešenia a postupy nevyhnutne vyžadujú prijímanie nových kvalifikovaných odborníkov, ale aj permanentné vzdelávanie stálych pracovníkov knižníc. V uplynulom období sa ďalšiemu vzdelávaniu pracovníkov venovala veľká pozornosť. Pracovníci knižníc KOLIN absolvovali školenia na operačný systém Windows 95 a AIX UNIX. Už druhý rok sa katalogizátori zúčastňujú školení na katalogizačné pravidlá AACR2 a formát UNIMARC. Je samozrejmé, že systémoví knihovníci a systémoví správcovia, katalogizátori i akvizitéri absolvovali niekoľkotýždňové školenia na prácu v systéme ALEPH. Zdrojom informácií a skúseností sú i odborné domáce a zahraničné semináre, napr. k problematike súborov autorít a pod. Stála príprava pracovníkov stojí nemalé finančné prostriedky, získané čiastočne opäť aktívnym uchádzaním sa o ne u grantových agentúr. A pokiaľ ide o školenia na pôde KOLIN, vyžaduje to mnoho organizačnej práce, zabezpečenie kvalitnej školiacej techniky a vhodných školiacich miestností, s dostatočným počtom pracovných staníc sieťovo prepojených na KOLIN.

Sieťové otázky KOLIN

Sieť KOLIN sa projektovala a vyvíjala v koordinácii s univerzitnými sieťami i globálnou košickou akademickou sieťou CANET. Roku 1996 sa budovali lokálne knižničné štruktúrované siete KOLIN na báze twisted pair, ktoré boli začiatkom tohto roku pripojené na optickú sieť CANET. V skutočnosti to znamená, že na optickej sieti sú všetky knižnice KOLIN v Košiciach (k reálnemu pripojeniu Krajskej štátnej knižnice chýba optický prevodník). Univerzitná knižnica Prešovskej univerzity je na sieť KOLIN pripojená pevnou linkou s kapacitou 64 Kbps. Prechodom na optickú sieť sa podstatne urýchlila a skvalitnila sieťová komunikácia a spolupráca. Záväzok zabezpečiť sieťovú infraštruktúru z vlastných zdrojov bol jedným z ústretových krokov materských inštitúcií pri predkladaní žiadosti o grant na projekt KOLIN Mellonovej nadácii.

Zmeny v organizačnom postavení a usporiadaní knižníc KOLIN

V dôsledku zákona č. 221 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní SR z 3. 7. 1996 došlo k zmene zriaďovateľa Krajskej štátnej knižnice z Ministerstva kultúry SR na Krajský úrad v Košiciach. Krajská štátna knižnica zostala naďalej rozpočtovou organizáciou so samostatnou právnou subjektivitou. Jej funkcie boli rozšírené o krajskú metodickú pôsobnosť. Zákonom č. 361 Z. z. z 10. 12. 1996 (s účinnosťou od 1. 1. 1997) došlo k rozdeleniu Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach na 2 samostatné univerzity: Univerzitu P. J. Šafárika v Košiciach s 3 fakultami (lekárska, právnická, prírodovedecká) a na Prešovskú univerzitu v Prešove s 5 fakultami (filozofická, pedagogická, gréckokatolícka, pravoslávna, humanitných a prírodovedných štúdií). Rozdelenie UPJŠ neobmedzilo účel a technické riešenie projektu KOLIN, keďže tento od začiatku rešpektoval po technickej i organizačnej stránke viac-menej samostatné postavenie prešovskej pobočky Univerzitnej knižnice pôvodnej Univerzity P. J. Šafárika. Bolo však nutné reflektovať vznik 4. subjektu:

- v Zmluve o združení KOLIN,
- v Zmluve o integrovanom knižnično-informačnom systéme medzi KOLIN a Ex Libris,
- v novom rozdelení udržiavacieho poplatku pre Ex Libris,
- v zložení exekutívnej a správnej rady KOLIN.

Z hľadiska vnútornej organizačnej štruktúry nedošlo v knižniciach KOLIN v roku 1996 k vážnejším zmenám. V súvislosti s prípravou na implementáciu ALEPH boli zriadené nové pracovné posty systémových knihovníkov a správcov systémov, ktoré boli obsadené buď skúsenými pôvodnými pracovníkmi knižníc, (častokrát na úkor doterajších činností a služieb), resp. vznikli aj nové pracovné miesta na celý či čiastočný pracovný úväzok. Ďalšej optimalizácii organizačnej štruktúry sa venuje v knižniciach KOLIN systematická pozornosť.

Nové dimenzie KOLIN

Vďaka iniciatíve pracovníkov KOLIN bol Sorosovou nadáciou v Budapešti schválený grant na predložený projekt "ARIEL for KOLIN", cieľom ktorého bolo umožniť knižniciam KOLIN prenášanie plných textov cez sieť Internet prostredníctvom softvéru RLG ARIEL. Potrebný hardvér a softvér je v súčasnosti nainštalovaný a je prostriedkom zefektívnenia vzájomnej komunikácie. Zároveň otvára možnosti ďalšej domácej i medzinárodnej spolupráce pri poskytovaní plných textov dokumentov v rámci MVS a MMVS.

Takisto vďaka grantovým prostriedkom sa podarilo získať zariadenia Desk Top Publishing, ktoré by mali byť perspektívne súčasťou úseku Public Relations KOLIN. Pravidelný styk s verejnosťou, informovanie o aktivitách a službách, hľadanie nových metód komunikácie s okolím sú tými rezervami, ktorým sa začína cieľene venovať väčšia pozornosť. Systematicky aktualizovať a rozvíjať je nutné takisto domovskú stránku KOLIN na adrese: <http://www.lib.tuke.sk/kolin/>

Projekt KOLIN je mnohorozmerná, mimoriadne zaujímavá, ale i mimoriadne komplikovaná úloha. Má svoj vývoj, úspechy, rezervy i problémy. Ďalším aspektom KOLIN

sa budeme venovať na odborných knižničných podujatiach, ako i na stránkach odbornej tlače.

Použitá literatúra

1. KOLIN (Košice Library Information Network). A CASLIN Plus library automation project. A proposal presented to The Andrew W. Mellon Foundation. South Hadley: Mount Holyoke College, September 1995. 18 s. - 67 strán príloh.
2. ŠOLTÉSOVÁ, Ľ. KOLIN. In: INFOS 96: 26 .informatický seminár, Jasná pod Chopkom, 15. - 18.april 1996. Bratislava: Slovenská technická knižnica-Centrum VTI SR, 1996, s. 156-166. - ISBN 80-85165-57-0.
3. Interné materiály KOLIN.

Zo zasadnutia správnej rady SAK dňa 13. októbra 1997

Rokovanie SR viedla predsedníčka SAK Dr. D. Gondová. Už na začiatku privítala Mgr. O. Kaliskú, ktorá v zmysle stanov SAK preberá funkciu členky správnej rady namiesto Ing. D. Slížovej. Konštatovala, že uznesenia z 5. zasadnutia SR možno považovať za splnené. Informovala, že tri žiadosti o finančné príspevky na činnosť SAK z Fondu pro Slovakia MK SR zamietlo. O finančnú sponzorskú podporu SAK požiadala aj iné organizácie, žiaľ, neúspešne.

K otázkam prípravy konferencie "Slovenské knižnice '97" referovala Mgr. K. Ďurovcová. Bolo rozhodnuté vytvoriť osobitnú komisiu na spracovanie návrhu záverečného dokumentu z rokovania konferencie a spresnili sa jednotlivé organizačné otázky jej prípravy.

V súvislosti s prípravou valného zhromaždenia SAK, ktoré sa plánuje na 7. novembra 1997, boli prediskutované niektoré čiastkové otázky a námety do plánu práce na nasledujúce obdobie. V rámci sprievodného programu Bibliotéky '97 bude 6. novembra 1997 seminár o priestorových problémoch knižníc. V druhom polroku 1998, príp. začiatkom roka 1999, sa v gescii SSK predpokladá usporiadať II. kongres slovenského knihovníctva. V príprave na kongres v roku 1998 bude žiaduce usporiadať krajské konferencie ako hlavnú akciu sekcie verejných knižníc SAK.

V rámci námietok do plánu práce SAK bolo rozhodnuté venovať trvalú pozornosť publikačnej činnosti a monitoringu tlače a prehliť jeho využitie. SR konštatovala nedostatok ochoty mnohých pracovníkov knižníc podieľať sa na publikačných aktivitách a prispievať do periodickej tlače vrátane knihovníckej.

Správna rada SAK posúdila aj predbežné výsledky rozpočtového hospodárenia SAK, aktuálny stav finančných zdrojov a výdavkov, ako aj predpoklady vývoja v období do valného zhromaždenia v novembri 1997. Vzhľadom na uplatnené úsporné opatrenia (napr. pri honorároch a i.) a celkove dobrú príspevkovú disciplínu členských knižníc sa predpokladá ku koncu t. r. zostatok, ktorý umožní plynule financovať najaktuálnejšie úlohy aj bezprostredne po valnom zhromaždení a v I. štvrtroku 1998. Do dnešného dňa však členský príspevok SAK na rok 1997 neuhradilo ešte 14 knižníc!

Správna rada odsúhlasila spoluúčasť SAK na prácach EBLIDA, zameraných na súčasné otázky copyrightu, a delegovala Dr. J. Šušola z KKVI FiF UK ako zástupcu SAK do expertnej skupiny EBLIDA.

K jednotlivým prerokovaným otázkam prijala správna rada príslušné uznesenia.

(j. k.)

Z valného zhromaždenia SAK dňa 7. novembra 1997

Rokovanie valného zhromaždenia, ktoré sa uskutočnilo v plánovanom termíne za účasti zástupcov 38 členských knižníc, viedla podpredsedníčka SAK Dr. E. Veľasová.

V správe o činnosti SAK za uplynulé ročné obdobie informovala predsedníčka SAK Dr. D. Gondová o stave členskej základne, aktivitách správnej rady, odborných skupín a sekcií, účasti SAK na veľtrhu Bibliotéka '97, vydávaní Bulletinu SAK a ostatnej publikačnej a propagačnej práci, legislatívnych otázkach, činnosti SAK v rámci EBLIDA a hlavných problémoch pri financovaní činnosti SAK. Osobitnú pozornosť venovala konferencii "Slovenské knižnice '97" a jej záverom. Informovala, že v zmysle vyhlásenia prijatého na konferencii oslovili SAK a SSK spoločným listom viaceru predstaviteľov vrcholných štátnych a krajských orgánov, ZMOS i politických strán so žiadosťou o primeranú štátnu podporu národného knižničného systému a jeho rozvoja. Informovala aj o spoločnom zámere SAK a SSK zvolať v roku 1998 krajské konferencie knižníc, s ktorých prípravou sa začne už v decembri t. r.

Správu o hospodárení SAK predniesla hospodárka Dr. M. Žilová. Rozhodujúcu časť finančných zdrojov tvorili členské príspevky knižníc. Výdavky boli obmedzené na najnutnejšie potreby.

Kontrolná a revízna komisia nezistila v hospodárení ani vo vedení písomností žiadne nedostatky.

V diskusii vystúpili zástupcovia 5 knižníc, niektorí i opakovane: Dr. M. Horváthová, Dr. D. Kožušková, Dr. H. Hogh, Dr. J. Ciffra i Dr. D. Gondová. Vo svojich vystúpeniach potvrdzovali nevyhnutnosť výraznejšej podpory slovenského knihovníctva, najmä v oblasti finančnej podpory jeho informatizácie, lebo v porovnaní so zahraničnými partnermi v tomto smere zaostávame. Oznamovacie prostriedky (ale v nich aj samotní knihovníci) nevenujú problematike knižníc žiaducu pozornosť. Celospoločenské postavenie knižníc je nízke. Návrh knižničného zákona uviazol uprostred legislatívneho procesu na návrhoch niektorých nesystémových úprav, niet koncepcie rozvoja knihovníctva a na MK SR ani zodpovedajúcich pracovníkov na túto činnosť.

Valné zhromaždenie po diskusii prijalo jednomyselne uznesenie, plán práce SAK aj rámcový rozpočet na rok 1998.

Na valnom zhromaždení vystúpili ako hostia aj predstavitelia vydavateľstva SOFA, s. r. o., p. Dr. Farbuľa a vydavateľstva STIMUL p. Dr. Chudý. Informovali o svojich vydavateľských aktivitách a odovzdali členskej základni knižné dary.

O rokovaní správnej rady SAK dňa 7. novembra 1997

Správa rada na svojom zasadnutí, konanom pri príležitosti valného zhromaždenia, prerokovala plnenie aktuálnych uznesení. V ďalšom sa zaoberala najmä predbežným hodnotením účasti SAK na Bibliotéke '97 a vyhodnotením konferencie "Slovenské knižnice '97". Konštatovala celkovo nižšiu návštevnosť veľtrhu. Priebeh a výsledky

konferencie považuje za veľmi dobré. V budúcom roku nadviažu na ne krajské konferencie, ktoré bude organizovať sekcia verejných knižníc SAK v spolupráci so SSK.

Správna rada prerokovala aj niektoré organizačné, resp. organizačno-technické otázky, vrátane informácií o záujme ďalších knižníc o členstvo v SAK.

(j. k.)

Bibliotéka '97

PhDr. Ľudmila Čelková

Medzi 67 vystavovateľmi zo Slovenska, Českej republiky, Maďarska, Španielska, Ruska, Luxemburska, Veľkej Británie a ďalšími zahraničnými vystavovateľmi, ktorých zastupovali domáci distribútori, sa na 5. medzinárodnom knižnom veľtrhu Bibliotéka '97 (6. - 9. 10. 1997) zúčastnili knižnice v spoločnej expozícii Slovenskej asociácie knižníc (Spolok slovenských knihovníkov neprejavil záujem).

Knižného veľtrhu sa tohto roku zúčastnilo 22 členských knižníc SAK. Z tohto počtu bolo 12 vedeckých a vysokoškolských knižníc (Centrum VTI SR, Knižnica UVL Košice, Krajská štátna knižnica Košice, Slovenská ekonomická knižnica, Slovenská lekárska knižnica, Slovenská lesnícka a drevárska knižnica, Slovenská pedagogická knižnica, ŠVK Banská Bystrica, Univerzitná knižnica, ÚK FiF UK, ÚK SAV, Univerzita M. Bela) a 10 verejných knižníc (Knižnica pre mládež mesta Košice, KŠK Trnava, Hornonitrianska knižnica Prievidza, Ľubovnianska knižnica Stará Ľubovňa, Podduklianska knižnica Svidník, Podtatranská knižnica Poprad, Považská knižnica Považská Bystrica, Tekovská knižnica Levice, Turčianska knižnica Martin, Verejná knižnica J. Bocatia Košice). Len dve knižnice vystavovali iba propagačné materiály (Slovenská ekonomická knižnica a Knižnica UVL Košice). Najbohatšiu kolekciu malo Centrum VTI SR (9), Univerzitná knižnica (8) a Slovenská lekárska knižnica (7).

Úspech opäť zožali adresáre (SAK, SLK, SPK, CVTI SR), ktoré boli najvyhľadávanejšie. Záujem návštevníkov upútali odborné publikácie ako Využívanie informačných zdrojov, Spracúvanie v knižniciach ..., Získavanie literatúry v zmysle zákona o verejnom obstarávaní (CVTI SR), Personálna bibliografia V. Turčányho, Tlačiarne na Slovensku (UK), Minerálne a termálne pramene východného Slovenska, Košické tlače (KŠK Košice), Slovenské lekárske periodiká SLK a Príbehy z minulosti (ŠVK Banská Bystrica). Z vydání verejných knižníc upútala Bibliografia miest... (Trnava), Ivan Bohuš, Biografický slovník okresu Poprad, Rozprávanie o tatranských horských vodcoch (Poprad), Dary reči (Považská Bystrica), Ľahko čitateľné knihy (Košice) a Perličky zo školských lavíc (Svidník). Slovenská asociácia knižníc vystavila už spomínaný inovovaný Adresár členských knižníc SAK, Stanovy SAK, najnovšie číslo Bulletinu SAK a propagačnú skladačku SAK v slovenčine, nemčine, angličtine. Celkove v stánku SAK sa vystavilo 79 rozmanitých typov vydání.

Okrem toho knižnice ponúkali celý rad propagačných materiálov o poskytovaných službách čitateľom. Návštevníci z knižníc veľmi oceňovali práve túto časť, lebo si mohli

zobrať „vzorky“, ktoré im umožnili konfrontovať svoj pohľad so skúsenosťami iných knižníc, pre ďalších to znamenalo v mnohých smeroch tvorivú inšpiráciu. Spestrenie stánku patrilo súboru farebných záložiek o SAK a knižniciach - MsK Bratislava, SLK, ÚK SAV. Neprijemnou skutočnosťou počas veľtrhu bolo, že chýbali informačné a propagačné materiály o službách Univerzitnej knižnice, ktorých sa návštevníci domáhali.

Súčasťou expozície SAK boli dvojďňové konzultácie k problematike školských knižníc, garantom ktorých bola Slovenská pedagogická knižnica. Na vopred ohlásené podujatie prichádzali učitelia - knihovníci, ktorí vyhľadávali pomoc, radu, usmernenie. Nový krok v rozšírení pôsobnosti stánku bol úspešný, v mnohom pomohol i pracovníkom SPK, aby sa zorientovali v neľahkej situácii školských knižníc (SPK pripravuje samostatný článok).

Slovenská asociácia knižníc pripravila do sprievodného programu tohtoročnej Bibliotéky '97 dve podujatia - seminár o priestorových problémoch knižníc (správa o seminári sa pripravuje) a valné zhromaždenie SAK (správa je na s. 25). Prijemným prekvapením zhromaždenia členských knižníc SAK boli knižné dary dvoch vydavateľstiev. Riaditeľ vydavateľstva SOFA PhDr. Robert Farbula venoval účastníkom zhromaždenia knihu Svet skratiek a značiek (A. Tušer) a ponúkol 30 %-ný rabat na všetky tituly svojho vydavateľstva v stánku na veľtrhu. Zaujímavá ponuka na knihy v ľubovoľnom počte počas trvania Bibliotéky '97. Ďalším darcom bolo vydavateľstvo STIMUL, ktorého zástupca Ing. Vladimír Chudý venoval prítomným kolekciu štyroch publikácií. Okrem toho mali knižnice na veľtrhu možnosť nakúpiť literatúru v stánkoch niektorých vydavateľstiev za znížené alebo uvádzacie ceny, nadviazať priame kontakty s vydavateľmi a pod. Pri poklese nákladov kníh v poslednom roku a predpokladanom raste cien kníh sa zdá, že tí, čo na veľtrhu nezaváhali, neprerobili.

Štyri veľtržné dni - hoci počtom vystavujúcich i celkovým rozsahom chudobnejšie ako predošlé Bibliotéky - však potvrdili, že záujem o knižnice a spoluprácu s nimi je. Treba sa ale celý rok pripravovať a sústrediť sa na skutočnosť, že materiály knižníc *musia* upútať návštevníkov svojou informačnou hodnotou, keď nemôžu súperiť (až na výnimky, ako napr. tohto roku knihy z Univerzitnej knižnice) s klasickými vydavateľstvami. Zatiaľ sa ešte nestalo, aby sa niektorý z vystavovaných materiálov dodatočne upravoval, ako to napr. bolo v prípade katalógu Vydavateľský program Nadácie otvorenej spoločnosti, z ktorého druhý deň veľtrhu „zmizli“ údaje o pôvodcoch. Ako vidieť, zdôrazňovanie dobrej prípravy na veľtrh nie je zbytočné a môže knižniciam len prospieť. K rôznym protichodným ohlasom na veľtrh, na nespokojnosť a pod. vari len toľko: knižný veľtrh bude iba taký, aký si ho všetci spolu - vydavatelia, distributéri, knihkupci, knihovníci - vytvoríme. Nik nám ho nepríde skvalitniť, rozšíriť, spestriť ani pripravovať sprievodný program. Akákoľvek reálna iniciatíva zo strany knižníc je vždy v Slovenskej asociácii knižníc vítaná.

Konferencia "Slovenské knižnice '97" - Sielnica

PhDr. Daniela Gondová

Ťažiskovým celoslovenským tohtoročným podujatím Slovenskej asociácie knižníc bola konferencia "Slovenské knižnice '97". Obsahovo a organizačne konferenciu zabezpečovala sekcia pre verejné knižnice a Štátna krajská knižnica Ľ. Štúra vo Zvolene. Pri príprave konferencie sme úzko spolupracovali so Spolkom slovenských knihovníkov. Konferencia sa uskutočnila 14. a 15. októbra 1997 v Sielnici. Záujem o konferenciu bol značný - 140 prítomných, čo výrazne prekročilo predpokladaný počet účastníkov (80-100 osôb).

Konferencia bola zameraná najmä na problematiku transformácie slovenských knižníc a knihovníctva a modelu národného knižničného systému, ale súčasne to bola i príležitosť na hodnotenie vývoja v uvedenej oblasti od 1. slovenského knihovníckeho kongresu (Nitra, máj 1996). Podujatie načrtlo úlohy a hlavné zámery na obdobie do konania 2. slovenského knihovníckeho kongresu v r. 1999. Tieto úlohy sú sformulované vo Vyhlásení účastníkov konferencie a vlastne možno povedať, že konkretizujú aktuálne potreby slovenských knižníc zahrnuté už do Deklarácie z kongresu.

Účastníci konferencie v referátoch, ktoré boli na vynikajúcej úrovni, vecné, konkrétne, správne pomenovali a definovali najvážnejšie problémy, posúdili doterajší priebeh transformačného procesu i trendy rozvoja knižničného sektora a konštatovali, že aktuálny stav v slovenských knižniciach neoprávňuje k prílišnému optimizmu. Problematike slovenských knižníc a knihovníctvu sa ešte stále nevenuje primeraná pozornosť a podpora zo strany štátnych a samosprávnych orgánov. Rokovanie konferencie vyústilo do sformulovania potreby prejsť od etapy transformácie slovenského knihovníctva na rozvojovú stratégiu. V priebehu r. 1998 nielen na úrovni jednotlivých krajov, okresov, ale aj na úrovni jednotlivých typov knižníc a následne na 2. slovenskom knihovníckom kongrese v r. 1999 treba sformulovať stratégiu rozvoja nášho knižničného systému do r. 2005.

Na konferencii sme sa dohodli, že vyhlásenie účastníkov pošleme na jednotlivé orgány štátnej správy a samosprávy. S predsedom Spolku slovenských knihovníkov PhDr. Trgňom sme písomne oslovili nielen ministra kultúry, školstva, vnútra, zdravotníctva, prednostov krajských úradov, ZMOS, ale aj predsedu výboru pre vzdelanie, vedu, kultúru a šport NR SR, predsedníčku Legislatívnej rady SR, prezidenta SR a predsedov jednotlivých politických strán.

Všetkým sme stručne predstavili SAK a SSK, zdôraznili význam informatizácie, štátnej informačnej politiky, úlohu knižníc pri výchove a vzdelávaní. Krátko sme sa venovali obsahu rokovania v Sielnici a 1. slovenskému knihovníckemu kongresu. Formou príloh sme k listu pripojili Vyhlásenie zo Sielnice i Deklaráciu z kongresu.

Predsedom jednotlivých politických strán sme si dovoľili adresovať žiadosť, aby sa v ich volebnom programe v nadchádzajúcich voľbách venovala pozornosť aj problematike knižníc. Chceme dosiahnuť, aby v programovom vyhlásení vlády po budúcoročných voľbách národný knižničný systém a jeho napojenie do globálnej informačnej siete

prostredníctvom informačných technológií a telekomunikačnej infraštruktúry dostal primeranú štátnu prioritu a podporu.

Na pána prezidenta sme sa obrátili s prosbou o pomoc a podporu pri presadzovaní našich potrieb a zámerov v zákonodarnej oblasti a na kompetentných štátnych a samosprávnych orgánoch.

O spoločné stretnutie, najmä k problémom legislatívy, sme požiadali predsedu výboru NR SR pre vzdelanie, vedu, kultúru a šport i predsedníčku legislatívnej rady vlády.

Predstavitel'ov ministerstiev, krajských úradov a samosprávy sme taktiež požiadali o spoločné stretnutie so zástupcami obidvoch profesijných združení, na ktorých by sa podrobnejšie analyzovali aktuálne problémy a stav slovenských knižníc a súčasne sme ich poprosili o spoluprácu a pomoc pri príprave koncepcie stratégie rozvoja slovenských knižníc a knihovníctva. Krajské úrady sme požiadali aj o spoluprácu pri konaní krajských konferencií, ktoré považujeme budúci rok za ťažiskové podujatia SAK a SSK.

Pozvanie na konferenciu prijali aj viacerí vystavovatelia, čo nám umožnilo z ich sponzorských príspevkov uhradiť časť organizačných nákladov a nemuseli sme vyberať vložné. Ministerstvo kultúry SR tiež finančne prispelo - preplatením nájomného za prednáškové priestory a uhradením nákladov za propagačné materiály.

Na základe dohovoru so Spolkom slovenských knihovníkov vydáme z konferencie zborník príspevkov, ktorý bude financovaný z grantu SSK. Je to grant, ktorý SSK poskytla Nadácia pre občiansku spoločnosť Americkéj agentúry pre medzinárodný rozvoj. Na zborníku sa intenzívne pracuje, určite bude vydaný už v tomto roku (december 1997), a tak, ako sme prisľúbili, bude poslaný všetkým účastníkom konferencie, všetkým členským knižniciam SAK, všetkým členom SSK. Veríme, že všetci - aj tí, ktorí sa konferencie zúčastnili, ale aj tí, ktorí tam neboli - uvitajú vydanie konferenčných materiálov a možnosť podrobnejšieho oboznámenia sa s nimi.

Vyhlásenie účastníkov konferencie "Slovenské knižnice '97"

Konferencia "Slovenské knižnice '97", ktorá sa konala 14. a 15. októbra 1997, bola zameraná na problematiku modelu národného knižničného systému a transformáciu slovenských knižníc. Organizátorom konferencie bola Slovenská asociácia knižníc v úzkej spolupráci so Spolkom slovenských knihovníkov.

Na konferencii sa zúčastnilo 140 predstaviteľov vedeckých, verejných (krajských, okresných, mestských, obecných), akademických a ďalších typov knižníc. Prítomní boli aj zástupcovia Ministerstva kultúry (MK) SR - sekcie štátneho jazyka a národného písomníctva.

Rokovanie potvrdilo, že situácia slovenských knižníc v oblasti financovania doplňovania knižničných fondov, technizácie a priestorového vybavenia je veľmi nepriaznivá.

Účastníci konferencie sa dohodli na týchto záveroch a odporúčaníach:

1. Konferencia potvrdzuje platnosť odporúčaní a požiadaviek sformulovaných v Deklarácii z 1. slovenského knihovníckeho kongresu a žiada ich adresátov o ich splnenie.
2. Počas roku 1998 uskutočniť krajské knihovnícke konferencie, aby sa prerokovali krajské plány rozvoja knižníc, knižnično-informačných technológií a služieb, a to v nadväznosti na miestne pomery rozvoja ekonomiky, kultúry, školstva a iných sektorov v jednotlivých krajoch. Gestormi týchto konferencií by mali byť krajské štátne knižnice v súčinnosti s krajskými a okresnými úradmi a samosprávnymi orgánmi.
3. Na základe záverov krajských konferencií pripraviť na rokovanie 2. slovenského knihovníckeho kongresu strategický plán rozvoja slovenského knihovníctva v horizonte do roku 2003-2005.
4. Zahnúť závery 2. fóra o informačnej spoločnosti Európskej únie a krajín strednej a východnej Európy do programu Globálnej informačnej spoločnosti SR pre oblasť knihovníctva a knižníc. Účastníci konferencie žiadajú, aby MK SR delegovalo do medzirezortných orgánov zaoberajúcich sa aplikáciou problematiky globálnej informačnej spoločnosti v podmienkach Slovenska aj zástupcu knihovníckej komunity.
5. V návrhu knižničného zákona dopracovať najmä problematiku národného knižničného systému s dôrazom na postavenie vedeckých a verejných knižníc. Až takto upravený návrh knižničného zákona predložiť na ďalšie legislatívne schvaľovanie, čiže predložiť ho v podobe, aby vytvoril taký legislatívny rámec rozvoja knižníc a knihovníctva, ktorý umožní implementovať taký model národného knižničného systému SR, ktorý bude v súlade s našimi tradíciami, svetovými trendmi, programami a štandardmi, aby bolo možné jeho prepojenie do medzinárodného knižnično-informačného prostredia.
6. Požiadat' MK SR ako ústredný orgán štátnej správy pre knižnice, aby dôrazne presadzovalo v rámci štátnej informačnej politiky národnú knižnično-informačnú politiku s vysokou štátnou prioritou a finančnou podporou. V tejto súvislosti treba urýchlene riešiť problém finančného zabezpečenia realizujúceho schválený Program elektronizácie knižníc ako súčasť rozvoja informačných sietí SR. Formou kooperačných dohôd, v prvej etape medzi Slovenskou národnou knižnicou v Matici slovenskej a Univerzitnou knižnicou - Národným informačným centrom v Bratislave a následne aj medzi ostatnými knižnicami, zamerať sa na doriešenie koncepčných a realizačných otázok budovania súborného katalógu slovenských knižníc.
7. V zmysle zákona č. 186/1997 Z. z. v rámci jednotlivých okresov prehodnotiť začlenenie knižníc do regionálnych kultúrnych centier, zväziť presun knižníc pod priame riadenie okresných úradov, vydať nové zriaďovacie listiny s vymedzením poslania, funkcie a metodického pôsobenia aj v určených regiónoch vytvárať podmienky na postupné vybudovanie okresných knižníc. Zabezpečiť stanovenie rozpočtových pravidiel a systematickú kontrolnú činnosť ich dodržiavania v jednotlivých RKC, legislatívne vymedziť pôsobnosť štátnych intendantov a činnosť intendantúr.
8. Činnosť Národného knižničného centra v Univerzitnej knižnici v Bratislave zamerať na aktualizáciu výkonových noriem, zjednotenie štatistických ukazovateľov pre všetky typy knižníc, metodické rozpracovanie zákona o povinných výtlačkoch, analýzu softvérových produktov vhodných pre knižnice menšieho rozsahu.

Knižnice súčasnosti '97

PhDr. Marta Ehnová

V dňoch 7. - 9. októbra 1997 sa v Seči u Chrudimi už po piaty raz konala medzinárodná konferencia "Knižovny súčasnosti '97".

Konferenciu už tradične organizoval Zväz knihovníkov a informačných pracovníkov (SKIP), Združenie knižníc (SDRUK), Ústredná knižničná rada a Ministerstvo kultúry ČR. Hlavnou témou tohtoročnej konferencie - tak ako aj minuloročnej - boli knižničné služby. Vzhľadom na to, že zmyslom knižničnej činnosti sú práve služby, organizátori predpokladajú, že budú nosnou témou i ďalších konferencií. Tentokrát si však zo širokej škály knižničných služieb organizátori vybrali výpožičné služby.

Program prvého a tretieho dňa sa realizoval v pléne za účasti viac ako dvesto knižničných a informačných pracovníkov. Po otváracom úvodnom slove Dr. J. Kubíčka (predsedu SDRUK) odznelo päť príspevkov zahraničných účastníkov. Najprv to bol príspevok A. Spaleniaka (Univerzitná knižnica, Poznaň) o hlavných problémoch poľských knižníc, o ich modernizácii i legislatíve. Potom nasledoval príspevok Z. Křížovej z knižnice Inštitútu pre východoeurópske dejiny a umenie pri Univerzite v Tubingene, ktorý sa zaoberal medziknižničnými výpožičnými službami. Ďalšími boli príspevky hostí zo Slovenska - T. Trgiňu, D. Gondovej a A. Kucianovej - o transformácii slovenských knižníc, príprave knižničného zákona a o slovenskej národnej bibliografii. Je len na škodu veci, a tak to kvalifikovali aj organizátori konferencie, že neodznali aj ďalšie tri príspevky zo Slovenska, ktoré opisovali transformáciu knihovníctva na Slovensku z iného uhla a vzišli z pera Ing. A. Androviča (boli uverejnené v zborníku).

Ďalej nasledovali veľmi zaujímavé príspevky o príprave strategického plánu českého knihovníctva a činnosti Ústrednej knižničnej rady (V. Richter), o vplyve stavu legislatívy na činnosť a postavenie knižníc (L. Zemánková) a o knihovníckom vzdelávaní v ČR od Dr. Vlasáka.

Ďalší deň prebiehalo rokovanie v dvoch samostatných sekciách vo dvoch tematických blokoch. Prvý sa venoval výpožičnému procesu ako základnej kategórii služieb knižníc a druhý informáciám a spoločnosti. V oboch sekciách odznel celý rad zaujímavých príspevkov o automatizácii výpožičného systému vo verejných knižniciach ČR, o medziknižničných službách, ale aj o rôznych automatizovaných knižničných systémoch používaných v českých knižniciach (napr.: Aleph, TinLib, KIMS - vlastný systém vedeckej knižnice v Plzni ap.).

V rámci druhého tematického bloku - Informácie a spoločnosť - zaujal najmä príspevok G. Krčmařové z Národnej knižnice ČR o zámeroch rozvoja CASLIN - súborného katalógu ČR v súvislosti s prechodom na prevádzku v systéme ORACLE. Ako uviedla autorka, prevádzka súborného katalógu ČR v systéme ORACLE 7 bude smerovať ku skvalitneniu všetkých doteraz realizovaných služieb používateľom a k vývoju takých aplikácií, ktoré umožnia prevádzkovať úplne nové služby. Súborný katalóg ČR bude mať v dohľadnom čase okrem informačných funkcií aj možnosť realizovať kooperačnú katalogizáciu a možnosť priameho napojenia na medziknižničné výpožičné služby. Všetko

by sa malo podariť zrealizovať pri zachovaní súčasných štandardov pre dodávateľov i príjemcov dát. Ďalším dôležitým cieľom tohto projektu je zautomatizovanie všetkých činností spojených so správou báz súborného katalógu ČR a analýzou vstupných údajov s maximálnym využitím softvérových prostriedkov vytvorených na tento účel.

Okrem spomínaného príspevku v rámci tohto bloku odznelo ešte niekoľko ďalších, veľmi zaujímavých príspevkov, ku ktorým nepochybne patrili príspevky M. Kábrta o informáciách poskytovaných ČSNI (Český normalizačný inštitút) alebo K. Čadu o patentových informáciách i O. Pinkasa o implementácii funkcií elektronickej knižnice pre potreby Národnej lekárskej knižnice ČR.

Druhý deň bol venovaný aj vystavovateľom. Počas prestávok bol vytvorený dostatočný priestor na oboznámenie sa s produktmi firiem, ktorých cieľom činnosti sú knižnice, alebo aj knižnice.

Okrem iných to boli firmy Lange and Springer, Albertina Icome, Suweco, Technické ústředí knihoven, Intebo-Šebek, Cosmotron a i.

Posledný deň konferencie bol venovaný otázkam transformácie českých knižníc, ale i právnym otázkam a otázkam financovania knižníc.

Týmto programom skončila konferencia Knižnice súčasnosti '97 v príjemnom prostredí Železných hôr. Priniesla nové poznatky, ale i skúsenosti z činnosti knižníc, preverila možnosti činnosti českých knižníc a zhodnotila to, čo sa v knižnično-informačných činnostiach podarilo dosiahnuť za rok od predchádzajúcej konferencie.

Zľava na poplatkoch za telekomunikačné služby pre knižnice a školy schválená

J. Andrew Magpantay

Verejné služby v priebehu svojho historického vývoja zabezpečili, že prakticky všetci občania - bez ohľadu na miesto bydliska - majú doma "klasickú telefonickú službu".

Kongres USA dal zákonom o telekomunikáciách z r. 1996 podnet na rozvoj politiky rozširovania všeobecného prístupu všetkých občanov k progresívnym telekomunikačným službám. Po prvý raz sa objavila požiadavka, aby aj knižnice a školy dostali zľavu na poplatkoch, aby intenzívnejšie mohli využívať progresívne telekomunikačné služby.

Federálna štátna spoločná rada zaslala 7. 11. 1996 Federálnej komisii pre telekomunikácie konečné odporúčanie, aby knižnice a školy dostali zľavu na poplatkoch za všetky telekomunikačné služby. Federálna štátna spoločná rada odporučila zľavy vo výške 20 % až 90 % poplatkov účtovaných zákazníkom. Znamená to ročné výdavky na úhradu zliav vo výške 2,25 mld. dolárov. Väčšie zľavy by mali dostať knižnice a školy s nízkymi príjmami na vidieku, na ostrovoch a v oblastiach s vysokou cenovou úrovňou. Knižnice a školy však budú musieť dokázať, že majú pripravený plán uplatnenia progresívnych technológií.

"Knižnice sú významným spojovacím článkom získavania informácií pre deti a dospelých, ktorí nemajú doma počítač," povedala Mary R. Somerville, prezidentka Americkej knižničnej asociácie (American Library Association - ALA). Tieto výhody pomôžu pozdvihnúť vzdelanostnú úroveň v tzv. informačnom veku. Carol Handerson, riaditeľ washingtonskej pobočky ALA, povedal, že správa Federálnej komisie pre telekomunikácie obsahuje mnohé kľúčové zásady, ktoré ALA vždy presadzovala.

Zľavy sa budú vzťahovať na všetky komerčne dostupné telekomunikačné služby a na služby poskytované cez Internet. Ak knižnica a škola bude chcieť získať právo na zľavu, bude si musieť podať písomnú žiadosť poskytovateľom služieb, ktorých si zvolí, a administrátorovi Fondu verejnej služby. V žiadosti bude musieť dokázať, že má nárok na zľavu a že je schopná zaobstarat' si infraštruktúrne komponenty, ako napr. počítač alebo výcvik personálu.

Zatiaľ čo niektoré štáty už začali uplatňovať vlastné pravidlá na poskytovanie zliav knižniciam a školám, mnohé ešte vyčkávať, ako bude Federálna komisia pre telekomunikácie postupovať ďalej. Podľa zákona o telekomunikáciách z r. 1996 štáty zodpovedajú za poskytovanie zliav na poplatkoch za vnútroštátne telekomunikačné služby, ako aj za to, na ktoré telekomunikačné nosiče sa budú ustanovenia o poskytovaní zliav vzťahovať.

Federálna komisia pre telekomunikácie dostala za úlohu do 8. mája 1997 vypracovať definitívne smernice o uplatňovaní odporúčania Federálnej štátnej spoločnej rady, pretože táto rozhodla, aby sa s poskytovaním zliav začalo od začiatku školského roku 1997/98.

Prameň:

Telecommunications Discounts Pending for Libraries and Schools. Computers in Libraries, 17, 1997, č. 1, s. 16-17.

Skrátený preklad: Dr. A. Kramárová

Marketingové plánovanie bibliografickej činnosti knižníc

N. E. Andrejeva

Nové ekonomické metódy hospodárenia, rozširovanie platených služieb v knižničnej praxi a vôbec pôsobenie knižníc v podmienkach trhového hospodárstva vyvolávajú objektívnu nevyhnutnosť využívania marketingu aj pri plánovaní bibliografickej činnosti knižníc. Marketing totiž umožňuje riešiť problémy, ktoré trhové hospodárstvo prináša, najracionálnejším spôsobom a plánovať bibliografické služby so zreteľom na predpokladané tendencie rozvoja trhu platených knižničných a informačných služieb.

Na základe analýzy relevantnej odbornej literatúry sa ukázalo, že v súčasnosti existuje vyše tritisíc definícií marketingu. Marketing charakterizujú napr. ako komplexnú odbytovú funkciu, ako trhovú činnosť, ako špecifickú funkciu aparátu riadenia, ako trhovú koncepciu riadenia celej činnosti firmy, ako systém riadenia s orientáciou na trh atď.

Podľa autorky článku pod pojmom marketing bibliografickej činnosti treba chápať logiku podnikateľského riešenia so zreteľom na používateľa bibliografických informácií. Možno ho charakterizovať aj ako špecifickú formu uplatnenia programovo orientovanej metódy smerom na organizovanie výrobnobchodnej činnosti knižníc.

Základom činnosti bibliografických pracovníkov by mala byť téza: vyprodukovať iba také množstvo bibliografických produktov a služieb, koľko používatel bibliografických informácií bezpodmienečne potrebuje.

Jadrom marketingovej činnosti je vypracovanie marketingového programu, ktorý je východiskovým momentom a predpokladom plánovania bibliografickej produkcie a služieb.

Zostavenie marketingového programu bibliografickej činnosti predpokladá hlboký rozbor tejto činnosti a účelové zdôvodnenie plánovaných ukazovateľov, ktoré musia sledovať konkrétny cieľ, a to konečný výsledok bibliografickej činnosti. Cieľ musí odpovedať na otázky: aké sú problémy, ktoré treba riešiť, a aké sú priority ich riešenia. Zhotovenie marketingového programu bibliografickej činnosti knižníc však neznamená iba vymenovať určité opatrenia alebo definovať kvantitatívne charakteristiky. Na odpoveď čakajú také otázky, ako napr.: prečo práve tie a nie iné opatrenia figurujú v programe, či ich možno nahradiť inými opatreniami, na splnenie akých úloh sú určené a nakoľko sú

záväzné. Pri formulovaní marketingového programu vznikajú aj otázky o cestách a metódach vedúcich k dosiahnutiu plánovaných ukazovateľov.

Vpracovanie marketingového programu vyžaduje mať jasne a jednoznačne formulovaný cieľ. Pracovníci knižníc plánujú aj teraz vo svojej každodennej práci jednotlivé kroky svojej činnosti, pričom vychádzajú zo záujmov priemerného čitateľa. Bibliograf, uplatňujúci marketing, sa snaží plniť svoju úlohu tak, aby čo najplnšie zodpovedala požiadavkám úzkej skupiny používateľov informácií, dokonca tak, aby zodpovedala priamo požiadavkám jednotlivého čitateľa.

V súčasnosti objektívne zákonitosti trhovej ekonomiky vyžadujú pozmeniť priority pri uspokojovaní informačných potrieb používateľov. Ak predtým knižnice členili používateľov v závislosti od stupňa dôležitosti ich pracovného zamerania, teraz sa najvýznamnejšími stávajú tí používatelia, čo vedia zaplatiť za poskytnuté služby.

Je zrejmé, že marketing vyžaduje dobre poznať konjunktúru odbytu informácií a poznať aj možnosti používateľov informácií. Z toho vyplývajú nasledujúce základné zásady marketingu bibliografickej činnosti:

- zamerať sa na jasne definovaný konečný výsledok činnosti knižnice,
- komplexne pristupovať k dosahovaniu vytýčených cieľov, pretože úspech možno dosiahnuť iba realizáciou celého súhrnu marketingových opatrení,
- maximálne sa prispôbiť požiadavkám širokého okruhu používateľov,
- poznať dlhodobé perspektívy rozvoja knižnice a primerane tomu zamerať všetku činnosť, hlavne uvedenie nových bibliografických služieb do praxe,
- zaktivizovať a zmobilizovať podnikavosť vedúcich pracovníkov na každej úrovni riadenia, aby pružne reagovali na všetky zmeny "vonkajšieho prostredia", pretože bez takýchto reakcií nemožno dosiahnuť úspech.

Prameň:

Marketingovoje planirovanije bibliografičeskoj dejatel'nosti bibliotek. Naučnyje i techn. biblioteki, 1997, č. 2, s. 34-37.

Skrátený preklad: Dr. A. Kramárová

*** *Diskusia o Zelenej knihe copyrightu v Európskom parlamente***

Právny výbor Európskeho parlamentu prediskutoval návrh doplnkov k Zelenej knihe copyrightu, predložený pánom Robertom Barzantim. Pán Barzanti rozšíril návrh o celý rad detailov. Záverečný termín jeho predloženia bol 10. september 1997. Právny výbor posúdil prijatie návrhu na zasadnutí 22. - 24. septembra. 3. septembra diskutovala o Barzantiho návrhu kultúrna komisia. Predseda komisie Peter Pex vysvetlil, že členovia kultúrnej komisie nebudú môcť pre krátkosť času vypracovať posudok, pretože náročný časový plán im neumožní prijať rozhodnutie skôr, než Európska komisia vydá novú smernicu. Posudok bol zverejnený prostredníctvom listu na mimoriadnom zasadnutí 15. septembra.

EBLIDA pripravila niekoľko pozmeňujúcich návrhov a požiadala členov Európskeho parlamentu, aby ich podporili. Ide hlavne o zahrnutie termínu "efemérna reprodukcia" do reprodukčného práva. Knihovníci intenzívne presadzovali jeho vyňatie z článku č. 7 návrhov WIPO a neželajú si jeho opätovné začlenenie. EBLIDA apelovala na Európsky parlament, aby prijal do Preambuly Zmluvy o copyrighte WIPO začlenenie nového paragrafu, ktorý bude definovať potrebu vyváženosti medzi vlastníckymi právami a širšou verejnosťou, osobitne ide o sféru vzdelávania, výskumu a prístupu k informáciám. Túto výzvu podporil pán Robert Evans z Veľkej Británie.

Pán Reinbothe, predseda sekcie pre oblasť copyrightu, ktorý sa zúčastnil zasadnutí Právneho výboru ako zástupca Európskej komisie, vyhlásil, že prípravné práce k novej smernici sa čoskoro ukončia. Oznámil, že Európska komisia pravdepodobne prijme návrh novej smernice v novembri 1997. To znamená, že bude prijatá neskôr, ako sa očakávalo.

*** *Zelená kniha o zblížovaní v oblasti telekomunikácií, televíznej a informačnej technológie***

Európsky komisár Martin Bangemann, zodpovedný za informačnú technológiu a telekomunikácie, počas konferencie konanej 8. septembra v Ženeve oznámil, že v najbližšom období sa začne proces konzultácií o Zelenej knihe zameranej na problematiku zblížovania v oblasti telekomunikácií, televíznej a informačnej technológie. Dokument by sa mal stať základom politiky zblížovania na nasledujúcich 5 rokov. Pán Bangemann sa tiež zmienil o "Európskom komunikačnom zákone", ktorý spája legislatívu vzťahujúcu sa na zabezpečenie infraštruktúry, služieb, obsahovej stránky a jej sprístupnenia. Bude nevyhnutné zriadiť európsky riadiaci orgán pre telekomunikačné a mediálne služby.

Na záver komisár navrhol vypracovanie medzinárodnej charty, ktorá by vymedzila okruh rozvoja informačných sietí a zabezpečila ich interoperabilitu prostredníctvom svetových technických noriem, uznanie autorských osvedčení a licencií a určila pravidlá a princípy spravovania obsahovej stránky, bezpečnosti sietí a ochrany údajov.

*** Termín konania konferencie a pracovného seminára EBLIDA o otázkach copyrightu je presunutý na 12. - 13. február 1998**

Organizačný výbor EBLIDA sa rozhodol odložiť pracovný seminár o otázkach copyrightu, ktorý sa mal konať v Kodani, z pôvodne plánovaného termínu 6. - 7. novembra 1997 na 12. - 13. február 1998. Dôvodom bolo oneskorené vydanie novej smernice o otázkach copyrightu. Pán Reinbothe z Európskej komisie 2. septembra na stretnutí Právneho výboru oznámil, že vydanie smernice sa oneskorí. Očakáva sa, že ju Európska komisia schválí koncom novembra. Hoci existuje veľa tém, o ktorých by bolo treba diskutovať, hlavným cieľom seminára bude podrobne vysvetliť novú smernicu knihovníkom a dohodnúť sa na spoločnej stratégii lobbovania.

EÚ - TELEMATIKA

*** Informačná spoločnosť: Prístup "Ľudia na prvom mieste - potom ďalšie kroky" ako kľúčový prvok**

Európska komisia prijala komuniké o dimenzii sociálneho trhu a trhu práce informačnej spoločnosti s názvom "Ľudia na prvom mieste - potom ďalšie kroky". Európska komisia zastáva názor, že spoločenský rozmer informačnej spoločnosti musí byť ďalej posilňovaný tým, že Európska únia bude plne využívať príležitosti, ktoré jej poskytujú nové informačné a komunikačné technológie v oblasti vytvárania pracovných príležitostí, prosperity a kvality života. Tento aspekt predstavuje stratégiu na dosiahnutie vytýčeného cieľa na národnej, európskej a medzinárodnej úrovni.

Komuniké, ktoré tvorí súčasť akčného plánu komisie, nazvaného "Európa na čele globálnej informačnej spoločnosti", nadväzuje na Zelenú knihu "Život a práca v informačnej spoločnosti - ľudia na prvom mieste", prijatú v júli minulého roka s cieľom zvýšiť povedomie a stimulovať diskusie o trhu práce a sociálnych problémoch. Komuniké zahŕňa aj komplex takmer 60 akcií na rozvoj sociálnej dimenzie informačnej spoločnosti, ktorú predstavujú iniciatívy, postupy a programy spoločenstva na regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni. Zameriava sa na 4 hlavné aspekty, z ktorých pre knižnice sú významné dva:

- verejná politika informačnej spoločnosti sa zameriava na zdokonaľovanie demokracie a sociálnej spravodlivosti, na podporu vytvárania pracovných miest, na podporu poskytovania rovnakých možností pre ženy aj pre mužov, na podporu ľuďom so špeciálnymi potrebami a na zlepšenie kvality a výkonnosti verejnej administratívy,
- prístup k infraštruktúre, aplikáciám a službám. Pohľad na rozvoj informačnej spoločnosti ako celku môže byť v jednotlivých krajinách a ich politike rozdielny. Komisia preto nalieha na členské štáty, aby sa otázka tohto prístupu stala kľúčovým prvkom ich stratégií, a to flexibility/bezpečnosti a rozvoja ľudských zdrojov.

Podľa komisie prístup k nástrojom informačnej spoločnosti má zásadný význam na dosiahnutie cieľov rovnosti a účinnosti. Tento prístup má rozdielne dimenzie: dostupnosť, kontinuita, prístupnosť a rozmer povedomia. Verejná politika môže byť tiež rozdielna, preto

komisia nalieha, aby členské štáty poňali otázku prístupu ako hlavný cieľ vo vývoji národných informačných stratégií.

Komisia zahrnie daný problém do svojej nadchádzajúcej správy o rozsahu, kvalite, úrovni a prístupnosti univerzálnych služieb. Bude tiež organizovať výmenu skúseností, diskusií a zhodnocovanie a stanovenie konkrétnych postupov na zabezpečenie tohto prístupu. V súlade s názormi vyjadrenými Európskym parlamentom, komisia uvíta spoluprácu s inými európskymi inštitúciami pri vytyčovaní komunikačnej stratégie, zabezpečujúcej prístup k verejným informáciám. Komisia bude ďalej rozvíjať iniciatívy na rozličných úrovniach. Komisia navrhla vytvorenie modelu užívateľsky príjemnej informačnej spoločnosti, ktorý bude jedným z kľúčových cieľov v nadchádzajúcom 5 rámcovom programe vývoja výskumu a technológie.

*** Informačná spoločnosť: Európsky parlament vyjadruje svoj názor na viacročný program pre stimuláciu informačnej spoločnosti**

Európsky parlament prijal správu Marka Hendricka (Holandsko) o návrhu Európskej komisie pre viacročný program spoločenstva na stimuláciu vytvárania informačnej spoločnosti v Európe. Program neprináša nové idey ani akcie, jeho základným cieľom je zabezpečiť právne prostriedky na zhromaždenie akcií, ktoré už boli spomenuté v rozličných vyhláseniach súvisiacich s informačnou spoločnosťou. Prinesie tiež nárast povedomia o dôležitosti informačných technológií pre širokú verejnosť. Predpokladaný rozpočet programu na rok 1997 je 10,6 milióna ECU. Návrh bol prerokovaný na zasadnutí Rady ministrov telekomunikácií 2. 10. 1997. V Európskom parlamente sa už na túto tému neuskutoční ďalšie čítanie. Ak v októbri na schôdzke rady ministrov dôjde k dohode, program sa začne pravdepodobne v novembri alebo decembri tohto roka a prvé ohlasy možno očakávať začiatkom roka 1998.

AKCIE

*** EITC 97: Konvergencia: Vytváranie budúcnosti (Brusel, 24. - 26. novembra 1997)**

Kontakt:

European Commission, DG III - Industry, EITC 97 Conference Secretariat,
200 rue de la Loi (SC15 6/35), B-1049 Brussels,
fax: +32 2 299 1926
e-mail: eitc97@dg3.cec.be

<http://www.cordis.lu/esprit/src/eitc97.htm>

*** Pracovný seminár o otázkach copyrightu pre odborníkov z oblasti informatiky (Cologne, 26. november 1997)**

Seminár umožní získať prehľad vo vývoji národného a medzinárodného autorského práva s dôrazom na nemecké a britské zákony. Je organizovaný Britskou radou a BDB v úzkej spolupráci s EBLIDA a ECUP+.

Bližšie informácie:

The British Council, Head Information, Hahnenstrasse 6,
D-50667 Cologne, Germany,
tel: + 49 221 206 4435,
fax: + 49 221 206 4468,
e-mail: Katarina.Steinwachs@compuserve.com

* **CRIS 98: Systémy informácií o prebiehajúcich výskumných projektoch v Európe - Smerovanie k inovácii (Luxemburg, 12. - 14. marca 1998)**

Kontakt:

Lieve van Woensel, European Commission, DG XIII-D.2, EUFO 2191,
rue Alcide de Gasperi, L-2920 Luxembourg,
fax: +352-4301-34 989
e-mail: "Lieve.Van Woensel"@lux.dg13.cec.be

* **Knowright '98: 2. medzinárodná konferencia o otázkach práva v oblasti duševného vlastníctva a voľného toku informácií (Viedeň, Budapešť, 31. augusta - 4. septembra 1998)**

Cieľom konferencie bude predstaviť úroveň, súčasné a budúce trendy sféry práva duševného vlastníctva. Konferencia bude zameraná na právne a technické aspekty, ich aplikovanie a dosah.

Hlavnými témami budú právne princípy, ako napr. krajina pôvodu, spracovania, využívania, predpisy a konvencie (Wipo, Európska únia, USA), digitálne knižnice, elektronické publikovanie, báz y dát, sprístupňovanie, uchovávanie a využívanie informácií.

Bližšie informácie:

Österreichische Computer Gesellschaft, Wollzeile, 1-3, A-1010 Vienna, Austria
tel: +43 1 5120 235,
fax: +43 1 5120 2359,
e-mail: ifip98@ocg.or.at
<http://www.ocg.or.at/ifip98.html>

alebo

John v. Neumann Computer Society, Bathori u. 16, H-1054 Budapest, Hungary,
tel: +36 1 3329 349, fax: +36 1 1318 140,
email: ifip98@neumann.hu
<http://www.njszt.iif.hu/ifip98.html>

Výber zostavili a preložili: Mgr. E. Pristašová a Mgr. D. Dranačková

Šťast

*Veselé Vianoce
a veľa osobných
aj profesijných
úspechov
v novom roku
Vám želá*

*Slovenská
asociácia
knižníc*